

KROVNA
ORGANIZACIJA
MLADIH SRBIJE

AUTOSTOPERSKI VODIČ KROZ CILJEVE ODRŽIVOG RAZVOJA UJEDINJENIH NACIJA

SAMEDIN ROVČANIN | Beograd, 2020.

AUTOSTOPERSKI VODIČ KROZ CILJEVE ODRŽIVOG RAZVOJA UJEDNINJENIH NACIJA

Izdavač:
Krovna organizacija mladih Srbije

Za izdavača:
Stefan Đorđević

Autor:
Samedin Rovčanin

Lektura:
Milica Reljić

Dizajn:
Andrej Borovac

Tiraž: 400

Prelom i štampa:
Dosije studio

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Zajedno za mlade“, koji Krovna organizacija mladih Srbije realizuje uz podršku Ministarstva omladine i sporta Republike Srbije. Stavovi i mišljenja autora izneta u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje donatora.

SADRŽAJ:

UVOD	5
ŠTA JE TO ODRŽIVI RAZVOJ	7
Šta je održivost	8
Održivi razvoj kao standard	9
Informisanost o održivom razvoju i ciljevima održivog razvoja	9
CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA	12
Potciljevi održivog razvoja	13
Klasifikacija ciljeva održivog razvoja	32
Ciljevi održivog razvoja i Milenijumski ciljevi	36
Da li se svi slažu oko ciljeva održivog razvoja	37
Kako se finansiraju ciljevi održivog razvoja	37
Ciljevi održivog razvoja i upravljanje razvojem	38
Ciljevi održivog razvoja i Srbija	40
CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA I MLADI	44
Zašto su ciljevi održivog razvoja relevantni za mlade	44
Šta možeš ti da uradiš	45
LITERATURA I IZVORI	46

„Cilj bez plana je samo želja“

Antoan de Sent Egziperi

Agenda 2030 i pripadajući ciljevi održivog razvoja predstavljaju globalnu, sveobuhvatnu i zajedničku vrednosnu orijentaciju za usmeravanje čovečanstva ka održivom razvoju u ekonomskom, ekološkom i socijalnom pogledu. Usvojena na sednici Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 2015. godine, ova krovna vizija je bazirana na 17 ciljeva sa 169 pripadajućih potciljeva kojima se težiše budućeg razvoja planete usmerava na iskorenjivanju svih oblika nejednakosti među ljudima, omogućavanju pristupa civilizacijskim tekočinama poput obrazovanja, zdravstvene zaštite i dostojanstvenog rada, promeni modela potrošnje i proizvodnje koji bi u obzir uzeli potrebe budućih generacija, zaustavljanje efekata klimatskih promena i jačanje partnerstava i poverenja između institucija i građana.

Ciljevi održivog razvoja imaju ambiciju da od 2015. do 2030. godine doprinose revolucionarnim promenama u ključnim oblastima važnim za ljudski i planetarni napredak:

ČOVEČANSTVO

Iskorenjivanje gladi i siromaštva u svim oblicima i dimenzijama i osiguravanje prilika za ostvarivanje punog potencijala, blagostanja i jednakosti svih ljudi na dostojanstven i inkluzivan način.

PLANETA

Održivo upravljanje prirodnim resursima i promena štetnih obrazaca proizvodnje i potrošnje kako bi se životna sredina zaštitila i neutralisali efekti klimatskih promena.

PROSPERITET

Doprinos ekonomskom, društvenom i tehnološkom napretku pojedinaca i zajednica na načine koji su u harmoniji sa prirodom.

PRAVDA I INSTITUCIJE

Razvoj pouzdanih, odgovornih i transparentnih institucija na svim nivoima koje služe interesima i potrebama građana.

PARTNERSTVA

Uključivanje i umrežavanje različitih aktera i resursa na svim nivoima radi integrisanja aktivnosti i jačanja duha solidarnosti.

Ova publikacija je nastala kao rezultat projekta „Zajedno za mlade“ koji Krovna organizacija mladih Srbije – najviše nezavisno reprezentativno telo mladih u Srbiji sprovodi uz podršku Ministarstva omladine i sporta Republike Srbije. Deo projekta koji se odnosi na promociju Agende 2030 i ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija (*UN Sustainable Development Goals*) je osmišljen sa ciljem da upozna mlade i organizacije kojima mladi rukovode i koje se bave omladinskim pitanjima sa osnovama ciljeva održivog razvoja, te da ih motiviše da se angažuju u njihovoj implementaciji.

Premda relativno mlad, omladinski sektor u Srbiji sa subjektima omladinske politike prepoznatim Nacionalnom strategijom za mlade 2015-2025. kao nosiocima unapređenja društvenog položaja mladih, već godinama aktivno deluje na poboljšanju uslova za ostvarivanje prava i interesa mladih u svim oblastima, ali i na unapređenju razvoja društva u širem smislu. Nažalost, veliki deo njihovih aktivnosti nisu prepoznate u kontekstu ciljeva održivog razvoja i drugih razvojnih agendi. Programi i projekti omladinskih i organizacija za mlađe, ali i aktivnosti neformalnih grupa, inicijativa, podmladaka političkih partija i pojedinaca su često u direktnoj vezi sa ciljevima održivog razvoja. Ipak, usled nedovoljnog znanja o Agendi 2030, ciljevima održivog razvoja i dostupnosti mehanizama i alata za sprovodenje ciljeva, ove aktivnosti često ostaju međusobno neintegrisane i nedovoljno vrednovane u kontekstu otvarivanja ciljeva održivog razvoja. Navedeni izazovi nažalost nisu specifični samo za omladinski sektor, već je nedovoljno znanje o ciljevima održivog razvoja i mogućnostima njihovog ostvarivanja prisutno i u nevladinom sektoru u Srbiji uopšteno ali i među institucijama, poslovnoj zajednici i uopšte u srpskoj javnosti. Šteta je dvostruka jer mnoge organizacije, mlađi i drugi subjekti nisu svesni da svojim aktivnostima pomažu ili da bi mogli da pomažu ostvarivanju ciljeva održivog razvoja a jednako tako nadležne institucije koje se bave praćenjem i izveštavanjem po pitanju napretka Srbije u implementaciji ciljeva održivog razvoja propuštaju da zabeleže i vrednuju doprinos mladih. Na taj način se, sveukupno, smanjuju mogućnosti da ciljevi održivog razvoja budu ostvareni u Srbiji do 2030. godine.

Smisao i svrha ove publikacije ogleda se u stavljanju fokusa na mlađe kao na ključne aktere u doprinosu ostvarivanju ciljeva održivog razvoja u našem društvu. Ova uloga nije posebno nova budući da su se mlađi u mnogim dosadašnjim razvojnim agendama i strateškim planovima imenovali „nosiocima razvoja“ i „glavnim polugama“ u skladu sa čim su im i obećavane uloge presudnih društvenih razvojnih činalaca, koje su najčešće bile u nesrazmeri sa omogućavanjem konkretnih alata i prilika da obećane uloge ostvare.

Agenda 2030 i ciljevi održivog razvoja ne trpe ulogu mlađih kao pasivnih ili napola aktivnih konzumenata prilika za učešće u implementaciji ciljeva održivog razvoja koje će im u godinama koje dolaze biti nuđene od strane različitih aktera. Agenda 2030 i ciljevi održivog razvoja stavljaju puno učešće mlađih u centar planiranja takvih programa i aktivnosti a na nadležnim institucijama i drugim subjektima je da za takve inicijative obezbeđuju podršku i da ih prilagođavaju, usmeravaju i integrišu radi maksimizacije njihovih efekata.

1. ŠTA JE TO ODRŽIVI RAZVOJ?

„Daleko u neistraženim zaledjima jedne zabačene oblasti zapadnog spiralnog kraka Galaksije nalazi se maleno, neugledno, žuto sunce. Na orbiti oko njega, na rastojanju od devedeset sedam miliona milja, nalazi se beznačajna plavozelena planeta čiji su stanovnici, koji su nastali od majmuna, toliko primitivni da još smatraju digitalne ručne časovnike strašno zgodnom idejom.“.

Daglas Adams, "Autostoperski vodič kroz galaksiju"

Često se susrećemo sa pojmom održivog razvoja u različitim prilikama: u školi, na fakultetu, na poslu, čitajući članke na internetu ili gledajući televiziju. Stiče se utisak da je poslednjih godina upotreba termina „održivi razvoj“ posebno učestala u obraćanjima političara, eksperata i predstavnika međunarodnih tela. Povezujući sa kontekstom u kome se pojmom „održivi razvoj“ načešće upotrebljava u javnosti, moguće je naslutiti njegovo značenje. Ipak, budući da se održivi razvoj kao pojam najčešće koristi u diskursu zaštite životne sredine, prosečan građanin može o njegovom značenju steći pogrešan utisak i usko ga povezati sa zaštitom prirode, što je samo jedno od mogućih upotrebnih značenja održivog razvoja.

Ako pretpostavimo da je potpuno razumevanje održivog razvoja kao koncepta i pristupa delovanju neophodan preduslov da razvoj zaista bude i ostvarivan na održiv način, onda je neophodno da se bliže pozabavimo njegovom definicijom i objašnjenjem, utoliko što relevantna istraživanja potvrđuju pretpostavku da građani Srbije a samim tim i mladi nisu dovoljno obavešteni o održivom razvoju i o ciljevima održivog razvoja.

ŠTA JE ODRŽIVOST?

Održivost je najjednostavnije definisati kao suprotan pojam od neodrživosti. Neodrživo je ono što je kratkotrajno, nestabilno ili nepouzdano. Na primer, kada bujica ošteti most na reci i on postane neupotrebljiv za pešački i automobilski saobraćaj, postavlja se pontonski (plutajući) most, ali je on samo privremeno rešenje. Sa druge strane, održivo je ono što je dugoročno, stabilno i pouzdano. U jeku Prve industrijske revolucije u Evropi, tačnije u Nemačkoj je započeto sa osnivanjem ustanova u kojima bi roditelji ostavljali decu na čuvanje do završetka radnog vremena u fabrikama. Ove ustanove, koje će nešto kasnije biti poznate kao vrtići za decu ili obdaništa bez kojih su moderan život i organizacija vremena nezamislivi, odličan su primer dugoročnog redefinisanja uloge žena ne samo kao majki koje čuvaju decu već kao produktivnih radnica i članica društva.

A ODRŽIVI RAZVOJ?

Pojam „održivi razvoj“ je prvi put upotrebljen 1987. godine u Ujedinjenim nacijama kao rezultat rada Svetske komisije za životnu sredinu i razvoj. U izveštaju naslovljenom „Naša zajednička budućnost“ data je definicija:

„Održivi razvoj je razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjice, ne dovodeći u pitanje sposobnost budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe.“

Ova, nazovimo **zvanična** definicija je poslužila kao pojmovna i konceptualna osnova za uvođenje održivog razvoja, naravno, u različitim interpretacijama, u strateška, razvojna i normativna dokumenta i planove zemalja širom sveta, ali sa gotovo

¹ Percepcija i svest građana o ciljevima održivog razvoja; Demostat, 2019.

² Brundtland Gro Harlem and all. Our Common Future (1987)

nepromenjenom izvornom paradigmom: razvoj društva koji nije sebičan prema mogućnostima za razvoj generacija koje će doći posle nas.

Iz napred iznetog uviđamo da „održivost“ i „održivi razvoj“ nisu sinonimi. Razliku između ovih srodnih pojmova ćemo najbolje ilustrovati ako održivost posmatramo kao željeni krajnji cilj ili stanje u kome ćemo se naći u nekom periodu u budućnosti a održivi razvoj kao sredstvo dolaska do tog cilja.

ODRŽIVI RAZVOJ KAO POSTAVLJANJE STANDARDA

Godina je 1975. a u selu Kaćevo nadomak Prijepolja u Zapadnoj Srbiji prema tadašnjem popisu živi oko 680 stanovnika od kojih se jedan broj nalazi na privremenom radu u inostranstvu a najveći broj žitelja se bavi obrađivanjem zemljišta i stočarstvom. Kao masovni oblik održavanja higijenskih potreba i navika zastupljeni su poljski toaleti. Po povratku sa privremenog rada iz inostranstva i poučen iskustvom življenja u razvijenoj zajednici jedan žitelj Kaćeva donosi odluku da u svojoj seoskoj kući napravi adekvatan toalet i improvizuje kanalizacioni odvod sa pripadajućom septičkom jamom. Čini to bez ikakvog uvida da je na taj način postavio standard i da svaki naredni put kada bi neka kuća u selu odlučila da je vreme za novi toalet – ne bi radila sanaciju starog ili gradila novi poljski, već bi birala opciju adaptacije svoje kuće na način da se u njoj obezbedi mesto za toalet sa adekvatnim odvodom.

Održivi razvoj na taj način može da se posmatra i kao standard koji, jednom postignut, otežava da leštica razvoja padne ispod dostignute granice. Dugotrajna je i bolna bila borba za obezbeđivanje prava osobama ženskog pola da glasaju i da budu kandidovane na izborima. Međutim, od 1893. godine kada je takvo pravo dozvolio Novi Zeland a potom u talasima i druge zemlje, opšte pravo glasa je postalo civilizacijski standard koji je nezamisljivo da u današnje vreme može na bilo kojoj tački zemljine kugle biti doveden u pitanje a kamoli ukinut.

INFORMISANOST O POZNAVANJU ODRŽIVOG RAZVOJA I CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA

U zanimljivom i odlično potkrepljenom istraživanju agencije Demostat naslov-ljenom „Percepcija i svest građana o ciljevima održivog razvoja“ (2019), ispitanicima je postavljeno pitanje Kada se kaže održivi razvoj, na šta prvo pomislite ili možda ne znate šta je to. **Više od polovine ispitanika (57%)** je odgovorilo da ne zna šta je to održivi razvoj navodeći autore istraživanja na zaključak da se nepoznavanje ne odvija samo na nivou značenja i sadržine ovog pojma već i na nivou same konstrukcije „održivi razvoj“.

57%

Ima odgovor na to pitanje šta je održivi razvoj

43%

Nema odgovor na pitanje, ne zna šta je održivi razvoj

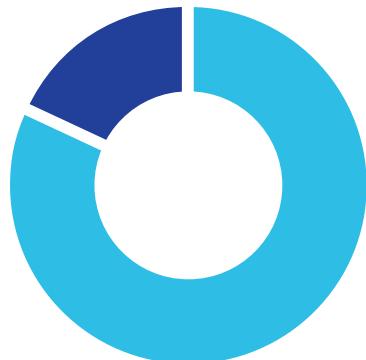
Istraživanje je predvidelo da oni ispitanici koji su se izjasnili da znaju šta je to održivi razvoj dobiju priliku da na otvoreno pitanje daju odgovore šta smatraju pod tim terminom. Analiza odgovora dala je novu dimenziju razumevanja i poznavanja održivog razvoja. Najpre, u svega jednoj petini odgovora u grupi od 43% onih koji su dali neki odgovor (a što bi bilo oko 9% od ukupnog uzorka) mogu se prepoznati neki elementi adekvatne i tačne definicije održivog razvoja, koja je holistička i koja podrazumeva razvoj uz vođenje računa o budućnosti, ograničenosti resursa i opstanka koji taj **razvoj ne bi trebalo da ugrožava** (na primer, neki od odgovora koji su se mogli čuti u ovoj grupi odgovora su razvoj bez (velikih) posledica po životnu sredinu, tehnološki razvoj u skladu sa prirodnom, zadovoljavanje (osnovnih) potreba uz vođenje računa o „rentabilnosti“, jačanje ekonomije koje neće uticati na ekologiju, napredak u kom se obnavljaju prirodni resursi, „da se troši koliko se ima“, „razvoj bez problema“ i tako dalje).

Ipak, navodi se dalje u istraživanju Demostata, u najvećem broju odgovora u ovoj grupi – **50%, prepoznavaju se različite pogrešne, jednostrane, banalne ili previše uopštene formulacije** koje ukazuju na suštinsko nepoznavanje pojma ili njegovo vezivanje za periferne elemente održivog razvoja. Na primer, u ovoj grupi je najviše onih koji pod održivim razvojem podrazumevaju kontinuirani razvoj, stalni razvoj, razvoj bez prekida, bez obzira na posledice tog razvoja; dalje, u ovoj grupi se nalaze oni koji održivi razvoj povezuju sa pojedinim oblastima ličnog ili društvenog života (očuvanje ili razvoj kulture, obrazovanja, brige o deci, podsticaje preduzećima ili industriji, sticanje bogatstva i novca, smanjenje nezaposlenosti i slično). U ovoj grupi je i značajan broj onih čije navođenje sinonima ili nekih vrlo uopštenih odgovora govori o suštinskom nepoznavanju pojma održivog razvoja (napredak, progres, opstanak, balans, preventiva, kriza...)

Sabiranjem onih koji nisu dali odgovor na postavljeno pitanje sa onima koji su dali pogrešne, uopštene i odgovore koji se ne mogu ni na koji način povezati sa suštinskom održivog razvoja (oko 21% ukupnog uzorka) – moglo bi se zaključiti da je nepoznavanje održivog razvoja (a do čega se došlo ekplicitno ili implicitno) skoro 80%.

Na nešto optimističniju situaciju u pogledu poznavanja održivog razvoja i ciljeva održivog razvoja među populacijom mladih između 15 i 30 godina ukazuje istraživanje Krovne organizacije mladih Srbije (KOMS) iz 2019. godine.

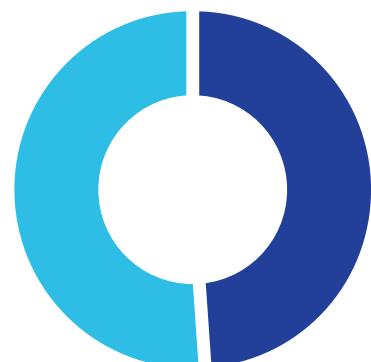
Na pitanje *Da li ste čuli za pojam održivi razvoj*, oko **četiri petine mlađih** je dalo potvrđan odgovor. Ovaj podatak potvrđuje ranije iznetu tezu o visokoj frekventnosti pojma u javnom diskursu koji očigledno nije promakao mladima.

Da li ste čuli za pojam održivi razvoj?

82% DA
18% NE

Međutim, na pitanje *Da li ste čuli za ciljeve održivog razvoja*, tek **manje od polovine** ispitanika je dalo potvrđan odgovor.

Da li ste čuli za ciljeve održivog razvoja?

49% DA
51% NE

Visok procenat mlađih koji su čuli za pojam „održivi razvoj“ a istovremeno ispodpolovičan broj onih koji znaju za ciljeve održivog razvoja govore u prilog nedovoljnoj obaveštenosti mlađih o ovoj razvojnoj agendi odnosno potvrđuju činjenicu da ciljevi održivog razvoja nisu dovoljno popularizovani i prihvaćeni među populacijom mlađih u Srbiji.

Prihvatanje podataka o delimičnoj ili potpunoj neobaveštenosti i neznanju građana Srbije o održivom razvoju i ciljevima održivog razvoja kao krucijalnih izazova kojima se dovodi u pitanje realističnost ostvarivanja zacrtanih ciljeva do 2030. godine, uočićemo da je maksimalne napore neophodno uložiti najpre na nivou sistemske promocije i popularizacije akcije za održivi razvoj.

³ Boban Stojanović; Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mlađih u Srbiji; Krovna organizacija mlađih Srbije, Beograd, 2019.

2. CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA UJEDINJENIH NACIJA

1 SVET BEZ SIROMAŠTVA 	2 SVET BEZ GLADI 	3 DOBRO ZDRAVLJE
4 KVALITETNO OBRAZOVANJE 	5 RODNA RAVNOPRavnost 	6 ČISTA VODA I SANITARNI USLOVI
7 DOSTUPNA I OBNOVljiva ENERGIJA 	8 DOSTOJANSTVEN RAD I EKONOMSKI RAST 	9 Industrija, inovacije i infrastruktura
10 SMANJENJE NEJDENAKOSTI 	11 ODRŽIVI GRADovi I ZAJEDNICE 	12 ODGOVORNA POTOŠNJA I PROIZVODNJA
13 AKCIJA ZA KLIMU 	14 ŽIVOT POD VODOM 	15 ŽIVOT NA ZEMLJI
16 MIR, PRAVDA I SNAZNE INSTITUCIJE 	17 PARTNERSTVOM DO CILjeva 	 THE GLOBAL GOALS

„Jer, kada vas gurnu u Vrtlog, na jedan trenutak bacate pogled na čitavu beskonačnost postojanja, a negde u najmanjem, sićušnom uglu nalazi se mikroskopska tačka i na mikroskopskoj tački mala poruka koja glasi: „Ovo si ti“

Daglas Adams,
Autostoperski vodič kroz galaksiju

- 1.** Okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima
- 2.** Okončati glad, postići bezbednos hrane i poboljšanu ishranu i promovisati održivu poljoprivredu
- 3.** Obezbediti zdrav život i promovisati blagostanje za ljudе svih generacija
- 4.** Obezbediti inkluзivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti celoživotnog učenja
- 5.** Postići rodnu ravnopravnost i osnaživati sve žene i devoјice
- 6.** Obezbediti sanitарne uslove i pristup pijaćoj vodi za sve
- 7.** Osigurati pristup dostupnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve
- 8.** Promovisati inkluзivan i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostoјanstven rad za sve
- 9.** Izraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovisati održivu industrijalizaciju i podsticati inovativnost
- 10.** Smanjiti nejednakosti između i unutar država
- 11.** Učiniti gradove i ljudska naselja inkluзivnim, bezbednim, prilagodljivim i održivim
- 12.** Obezbediti održive oblike potrošnje i proizvodnje
- 13.** Preduzeti hitnu akciju u borbi protiv klimatskih promena i njenih posledica
- 14.** Očuvati i održivo koristiti okeane, mora i morske resurse za održivi razvoj
- 15.** Održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemljišta i sprečiti uništanje biodiverziteta
- 16.** Promovisati miroljubiva i inkluзivna društva za održivi razvoj, obezbediti pristup pravdi za sve i izraditi efikasne, pouzdane i inkluзivne institucije na svim nivoima
- 17.** Učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj

1. OKONČATI SIROMAŠTVO SVUDA I U SVIM OBЛИCIMA

POTCILJEVI

1.1 Do kraja 2030. svuda i za sve ljudе iskoreniti ekstremno siromaštvo (ekstremno siromašni su ljudi koji žive sa manje od 1,25 dolara na dan).

1.2 Do kraja 2030. najmanje za polovicu smanjiti broj muškaraca, žena i dece svih uzrasta koji žive u bilo kom obliku siromaštva (prema nacionalnim definicijama siromaštva).

1.3 Primjeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mreže za sve, uključujući najugroženije, i do kraja 2030. postići dovoljno veliki obuhvat siromašnih i ranjivih.

1.4 Do kraja 2030. osigurati da svi muškarci i žene, a posebno siromašni i ranjivi, imaju jednaka prava na ekonomski resurse, kao i pristup osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem, odnosno drugim oblicima svojine, nasledstvu, prirodnim bogatstvima, odgovarajućim novim tehnologijama i finansijskim uslugama, uključujući mikrofinansiranje.

1.5 Do kraja 2030. izgraditi sistem koji će povećati otpornost siromašnih i onih u ranjivim situacijama te smanjiti njihovu izloženost i ranjivost od ekstremnih klimatskih događaja, kao i drugih ekonomskih, društvenih i/ili ekoloških katastrofa.

1.A Osigurati značajnu mobilizaciju resursa iz različitih izvora, između ostalog i kroz povećanu razvojnu saradnju, kako bi se obezbedila adekvatna i predvidljiva sredstva za zemlje u razvoju, posebno za one najnerazvijenije, u smislu sprovođenja programa i politika za okončanje svih oblika siromaštva.

1.B Kreirati jasne okvire politika na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou, zasnovane na razvojnim strategijama koje promovišu borbu protiv siromaštva i rodnu osetljivost, kako bi se podržalo ubrzano investiranje u akcije na iskorenjivanju siromaštva.

2. OKONČATI GLAD, POSTIĆI BEZBEDNOST HRANE I POBOLJŠANU ISHRANU I PROMOVISATI ODRŽIVU POLJOPRIVREDU

POTCILJEVI

2.1 Do kraja 2030. okončati glad i osigurati da svim ljudima, a posebno siromašnim i licima u osetljivim okolnostima, uključujući odojčad, tokom cele godine bude dostupna bezbedna i hranljiva hrana u dovoljnim količinama.

2.2 Do kraja 2030. okončati sve oblike neuhranjenosti, uz postizanje (do kraja 2025. godine) međunarodno dogovorenih ciljeva koji se odnose na zaostajanje u telesnom razvoju kod dece mlađe od 5 godina, i usmeriti pažnju na nutritivne potrebe adolescentkinja, trudnica i dojilja te starijih lica.

2.3 Do kraja 2030. udvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih proizvođača hrane, a posebno žena, starosedelačkog stanovništva, porodičnih poljoprivrednih proizvođača, stočara i ribara, između ostalog i preko bezbednog i jednakog pristupa zemljištu, drugih proizvodnih resursa i inputa, znanja, finansijskih usluga, tržišta i mogućnosti za ostvarivanje dodatne vrednosti, odnosno za zapošljavanje van poljoprivrede.

2.4 Do kraja 2030. obezbediti održive sisteme za proizvodnju hrane i primeniti fleksibilne poljoprivredne prakse za povećanje produktivnosti i proizvodnje, koje pomažu u održavanju ekosistema, koje jačaju kapacitet za prilagođavanje klimatskim promenama, ekstremnim vremenskim uslovima, sušama, poplavama i ostalim elementarnim nepogodama, odnosno koje progresivno poboljšavaju kvalitet zemljišta i tla.

2.5 Do kraja 2020. održavati genetsku raznolikost semena, kultivisanih biljaka i uzgajаниh i domaćih životinja, odnosno njihovih srodnih divljih vrsta, između ostalog i preko pravilno vođenih i raznovrsnih banaka semena i biljaka na nacionalnim, regionalnim i međunarodnom nivou, i obezbediti pristup koristima, odnosno pravično i ravnopravno deljenje koristi koje proističu iz korišćenja genetskih resursa i sa njima povezanih tradicionalnih oblika znanja, a prema međunarodnom dogовору.

2.a Povećati investiranje, između ostalog i preko unapređivanja međunarodne saradnje, u seosku infrastrukturu, poljoprivredna istraživanja i savetodavne usluge, razvoj tehnologije i banaka biljnog i stočnog genetskog materijala kako bi se unapredili poljoprivredni proizvodni kapaciteti u zemljama u razvoju, a posebno u najnerazvijenijim zemljama.

2.b Ispraviti i sprečiti trgovinska ograničenja i deformacije na poljoprivrednim

tržištima u svetu, između ostalog i preko istovremenog eliminisanja svih vrsta izvoznih subvencija u poljoprivredi i svih izvoznih mera sa ekvivalentnim efektom, u skladu sa zaduženjima iz „Razvojne agende iz Dohe“.

2.c Usvojiti mere koje će obezbediti odgovarajuće funkcionisanje tržišta hrane i njihovih robnih derivata te olakšati blagovremeni pristup informacijama o tržištima, između ostalog i o rezervama hrane kako bi se pomoglo da se ograniči ekstremna nestabilnost cene hrane.

3. OBEZBEDITI ZDRAV ŽIVOT I PROMOVISATI BLAGOSTANJE ZA LJUDE SVIH GENERACIJA

POTCILJEVI

3.1 Do kraja 2030. smanjiti globalnu stopu smrtnosti kod majki na manje od 70 na 100.000 živorodenja.

3.2 Do kraja 2030. okončati smrtne slučajeve koji se mogu sprečiti kod novorođenčadi i dece mlađe od 5 godina.

3.3 Do kraja 2030. okončati epidemije AIDS-a, tuberkuloze, malarije i zanemarenih tropskih bolesti i nastaviti borbu protiv hepatitisa, bolesti koje se prenose vodom i ostalih zaraznih bolesti.

3.4 Do kraja 2030. smanjiti za jednu trećinu broj prevremenih smrtnih slučajeva od nezaraznih bolesti kroz prevenciju i lečenje i promovisati mentalno zdravlje i blagostanje.

3.5 Pojačati prevenciju zloupotrebe supstanci i lečenje posledica takve zloupotrebe, što obuhvata i zloupotrebu opojnih droga i štetnu upotrebu alkohola.

3.6 Do kraja 2020. na globalnom nivou prepoloviti broj smrtnih slučajeva i povreda do kojih dolazi u saobraćajnim nesrećama.

3.7 Do kraja 2030. obezbediti univerzalni pristup uslugama koje se odnose na polnu i reproduktivnu zdravstvenu zaštitu (između ostalog i uslugama za planiranje porodice, informisanje i obrazovanje), kao i integrisanje pitanja reproduktivnog zdravlja u nacionalne strategije i programe.

3.8 Postići univerzalni obuhvat zdravstvenom zaštitom, uključujući zaštitu od finansijskog rizika, dostupnost kvalitetnih osnovnih usluga iz oblasti zdravstvene zaštite i dostupnost bezbednih, delotvornih, kvalitetnih i jeftinih osnovnih lekova i vakcina za sve.

3.9 Do kraja 2030. bitno smanjiti broj smrtnih slučajeva i oboljenja od opasnih hemikalija, odnosno od zagađenja i kontaminacije vazduha, vode i zemljišta.

3.a Pojačati primenu „Okvirne konvencije Svetske zdravstvene organizacije o kontroli duvana“ u svim zemljama, na odgovarajući način.

3.b Podržati istraživanja i razvoj vakcina i lekova za zarazne i nezarazne bolesti koje primarno pogađaju zemlje u razvoju, obezbediti dostupnost jeftinih osnovnih lekova i vakcina (u skladu sa „Deklaracijom iz Dohe o Sporazumu o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS) i javnom zdravlju“, kojom se potvrđuje pravo zemalja u razvoju da u potpunosti koriste odredbe „Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine“ koje se odnose na fleksibilnost u pogledu zaštite javnog zdravlja) i, posebno, obezbeđivati univerzalnu dostupnost lekova.

3.c Značajno povećati finansiranje u oblasti zdravstva, kao i regrutovanje, razvijanje, obučavanje i zadržavanje zdravstvenih radnika u zemljama u razvoju, posebno u najnerazvijenijim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju.

3.d Ojačati kapacitete svih zemalja, a posebno zemalja u razvoju, za rano upozoravanje, smanjivanje rizika i upravljanje nacionalnim i globalnim zdravstvenim rizicima.

4. OBEZBEDITI INKLUSIVNO I KVALITETNO OBRAZOVANJE I PROMOVISATI MOGUĆNOSTI CELOŽIVOTNOG UČENJA

POTCILJEVI

4.1 Do kraja 2030. obezbediti da sve devojčice i dečaci završe besplatno, jednako i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje koje vodi ka relevantnim i delotvornim ishodima učenja.

4.2 Do kraja 2030. obezbediti da sve devojčice i dečaci imaju pristup kvalitetnom razvoju u ranom detinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju kako bi se pripremili za osnovno obrazovanje.

4.3 Do kraja 2030. obezbediti jednaku dostupnost jeftinog i kvalitetnog tehničkog, stručnog i tercijarnog obrazovanja, uključujući univerzitetsko, za sve žene i muškarce.

4.4 Do kraja 2030. znatno povećati broj mlađih i odraslih koji imaju relevantne veštine, između ostalog i tehničke i stručne, za zaposlenje, pristojne poslove i preduzetništvo.

4.5 Do kraja 2030. eliminisati rodnu nejednakost u obrazovanju i obezbediti jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnim obukama za ranjive grupe, uključujući osobe sa invaliditetom, starosedelačko stanovništvo i decu u ranjivim situacijama.

4.6 Do kraja 2030. obezbediti da svi mlađi i znatan broj odraslih (i muškaraca i žena) postignu jezičku i numeričku pismenost.

4.7 Do kraja 2030. obezbediti da svi učenici steknu znanja i veštine potrebne da se unapredi održivi razvoj, između ostalog i putem edukacije za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promovisanje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju.

• 4.a Izgraditi i poboljšati obrazovne objekte koji su prilagođeni deci, osobama sa invaliditetom i rodnim razlikama, te obezbediti bezbedna, nenasilna, inkluzivna i delotvorna okruženja za učenje za sve.

4.b Do kraja 2020. na globalnom nivou znatno proširiti broj stipendija koje su dostupne zemljama u razvoju, posebno najnerazvijenijim zemljama, malim ostrvskim državama u razvoju i afričkim zemljama, za pohađanje višeg obrazovanja u razvijenim zemljama i ostalim zemljama u razvoju, uključujući stručnu obuku i informacione i komunikacione tehnologije, kao i tehničke, inženjerske i naučne programe.

4.c Do kraja 2030. znatno povećati broj kvalifikovanih učitelja, između ostalog i kroz međunarodnu saradnju za obuku učitelja u zemljama u razvoju, posebno u najnerazvijenijim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju.

5. POSTIĆI RODNU RAVNOPRAVNOST I OSNAŽIVATI SVE ŽENE I DEVOJČICE

POTCILJEVI

5.1 Okončati svuda i sve oblike diskriminacije protiv žena i devojčica.

5.2 Eliminisati sve oblike nasilja nad ženama i devojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualnu eksploraciju i druge oblike eksploracije.

5.3 Eliminisati sve štetne prakse kao što su dečiji, rani i nasilni brakovi i obrezivanje ženskih genitalija.

5.4 Prepoznati i vrednovati neplaćeno staranje i rad u domaćinstvu kroz obezbeđivanje javnih usluga, infrastrukture i politike socijalne zaštite te kroz promo-

visanje zajedničke odgovornosti u domaćinstvu i porodici, na način koji prikladan u odgovarajućoj državi.

5.5 Osigurati da žene u potpunosti i delotvorno učestvuju i imaju jednake mogućnosti da učestvuju u rukovođenju na svim nivoima donošenja odluka u političkom, privrednom i javnom životu.

5.6 Osigurati univerzalnu dostupnost polnog i reproduktivnog zdravlja i reproduktivnih prava, kako je dogovoreno u skladu sa „Programom akcije Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju“ i „Pekinškom platformom za akciju“, odnosno sa dokumentima koji su nastali kao rezultat njihovih analitičkih konferencija.

5.a Sprovesti reforme kako bi žene dobile jednaka prava na ekonomski resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima svojine, finansijskim uslugama, nasleđstvu i prirodnim resursima, u skladu sa nacionalnim zakonima.

5.b Povećati upotrebu inovativnih tehnologija, posebno informacione i komunikacione tehnologije, radi promovisanja osnaživanja žena.

5.c Usvojiti i osnažiti dobre politike i izvršno zakonodavstvo za promovisanje rodne ravнопravnosti i osnaživanja svih žena i devojčica na svim nivoima.

6. OBEZBEDITI SANITARNE USLOVE I PRISTUP PIJAĆOJ VODI ZA SVE

POTCILJEVI

6.1 Do kraja 2030. postići univerzalan i jednak pristup bezbednoj i jeftinoj pijaćoj vodi za sve.

6.2 Do kraja 2030. postići adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima za sve, kao i okončanje prakse obavljanja defekacije na otvorenom, uz obraćanje posebne pažnje na potrebe žena i devojčica, odnosno onih u ranjivim situacijama.

6.3 Do kraja 2030. unaprediti kvalitet vode tako što će se smanjiti zagađenje, eliminisati rasipanje i na najmanju moguću meri svesti ispuštanje opasnih hemikalija i materijala, prepovoljiti ideo nepročišćenih otpadnih voda i znatno povećati recikliranje i bezbednu ponovnu upotrebu na globalnom nivou.

6.4 Do kraja 2030. bitno povećati efikasnost korišćenja vode u svim sektorima i osigurati održivu eksploataciju vode i snabdevanje vodom kako bi se odgovorilo na nestaćicu vode i u znatnoj meri smanjio broj ljudi koji se suočavaju sa nestaćicom vode.

6.5 Do kraja 2030. primeniti integrisano upravljanje vodnim resursima na svim nivoima, između ostalog i kroz prekograničnu saradnju, ako je to potrebno.

6.6 Do kraja 2020. zaštititi i obnoviti ekosisteme povezane sa vodom, uključujući planine, šume, plavna zemljišta, reke, izdane i jezera.

6.a Do kraja 2030. proširiti međunarodnu saradnju sa zemljama u razvoju i podršku tim zemljama u stvaranju kapaciteta za aktivnosti i programe vezane za vodu i sanitarnе uslove, uključujući prikupljanje vode, desalinaciju, efikasno korišćenje vode, tretman otpadnih voda, recikliranje i tehnologije ponovne upotrebe vode.

6.b Podržati i pojačati učešće lokalnih zajednica u unapređivanju upravljanja vodom i sanitarnim uslovima.

7. OSIGURATI PRISTUP DOSTUPNOJ, POUZDANOJ, ODRŽIVOJ I MODERNOJ ENERGIJI ZA SVE

POTCILJEVI

7.1 Do kraja 2030. osigurati univerzalni pristup jeftinim, pouzdanim i modernim energetskim uslugama.

7.2 Do kraja 2030. povećati održivost udela obnovljive energije u globalnom energetskom miksu.

7.3 Do kraja 2030. udvostručiti globalnu stopu unapređenja energetske efikasnosti.

7.a Do kraja 2030. unaprediti međunarodnu saradnju kako bi se olakšao pristup istraživanju i tehnologiji čiste energije, uključujući obnovljivu energiju, energetsku efikasnost i naprednu i čistiju tehnologiju fosilnih goriva, i promovisati investiranje u energetsku infrastrukturu i tehnologiju čiste energije.

7.b Do kraja 2030. proširiti infrastrukturu i unaprediti tehnologiju za snabdevanje svih korisnika uslugama moderne i održive energije u zemljama u razvoju, a posebno u najnerazvijenijim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju.

8. PROMOVISATI INKLUSIVAN I ODRŽIV EKONOMSKI RAST, ZAPOSENOST I DOSTOJANSTVEN RAD ZA SVE

POTCILJEVI

- 8.1** Održati ekonomski rast po glavi stanovnika u skladu sa nacionalnim okolnostima, a u najnerazvijenijim zemljama održati rast bruto domaćeg proizvoda na nivou od najmanje 7 odsto godišnje.
- 8.2** Postići više nivoe ekonomske produktivnosti preko diversifikacije, tehnoloških unapređenja i inovacija, između ostalog i fokusirajući se na radno intenzivne i visoko profitabilne sektore.
- 8.3** Promovisati razvojno orijentisane politike koje podržavaju proizvodne aktivnosti, stvaranje pristojnih poslova, preduzetništvo, kreativnost i inovativnost i podsticati formalno osnivanje i rast mikropreduzeća, odnosno malih i srednjih preduzeća, između ostalog i kroz pristup finansijskim uslugama.
- 8.4** Progresivno unaprediti, do kraja 2030. g., globalnu efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji i uložiti napore da se ekonomski rast razdvoji od degradacije životne sredine u skladu sa 10-godišnjim okvirom programa koji se odnose na održivu potrošnju i proizvodnju, uz vodeću ulogu razvijenih zemalja.
- 8.5** Do kraja 2030. postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, što obuhvata i mlade ljudе i osobe sa invaliditetom, kao i istu platu za rad jednake vrednosti.
- 8.6** Do kraja 2020. bitno smanjiti udeo mladih koji nisu zaposleni niti su u procesu obrazovanja, odnosno obuke.
- 8.7** Preuzeti neposredne i delotvorne mere kako bi se okončali prisilni rad, moderni oblici ropstva i trgovina ljudima, obezbedila zabrana i eliminisali najgori oblici dečijeg rada, uključujući retrutovanje i korišćenje dece vojnika, kao i kako bi se do 2025. godine okončao dečiji rad u svim njegovim oblicima.
- 8.8** Zaštititi radna prava i promovisati bezbedno i sigurno radno okruženje za sve radnike, uključujući radnike migrante, a posebno žene migrante, i one koji rade opasne poslove.
- 8.9** Do kraja 2030. osmisliti i primeniti politike za promovisanje održivog turizma koji stvara radna mesta i promoviše lokalnu kulturu i proizvode.
- 8.10** Jačati kapacitete domaćih finansijskih institucija kako bi se podsticala i širila dostupnost bankarskih, osiguravajućih i finansijskih usluga za sve.

8.a Povećati podršku na osnovu „Pomoći za trgovinu“ za zemlje u razvoju, posebno za najnerazvijenije zemlje, između ostalog i preko „Unapređenog integriranog okvira za pitanja trgovinsko-tehničke pomoći najnerazvijenijim zemljama“.

8.b Do kraja 2020. razviti i operacionalizovati globalnu strategiju za zapošljavanje mladih i primeniti „Globalni pakt o zapošljavanju“ Međunarodne organizacije rada.

9. IZGRADITI PRILAGODLJIVU INFRASTRUKTURU, PROMOVISATI ODRŽIVU INDUSTRIJALIZACIJU I PODSTICATI INOVATIVNOST

POTCILJEVI

9.1 Razviti kvalitetnu, pouzdanu, održivu i prilagodljivu infrastrukturu, uključujući regionalnu i međugraničnu infrastrukturu, kako bi se podržali ekonomski razvoj i ljudsko blagostanje, sa fokusom na jeftinom i jednakom pristupu za sve.

9.2 Promovisati inkluzivnu i održivu industrijalizaciju i, do kraja 2030. g., značajno povećati udeo industrije u stopi zaposlenosti i bruto domaćem proizvodu, u skladu sa nacionalnim okolnostima, a u najnerazvijenijim zemljama udvostručiti njen udeo.

9.3 Povećati pristup malih industrijskih i ostalih preduzeća finansijskim uslugama, posebno u zemljama u razvoju, što obuhvata i povoljne kredite, i povećati njihovu integraciju u lance vrednosti i u tržišta.

9.4 Do kraja 2030. unaprediti infrastrukturu i prilagoditi industrije kako bi postale održive, uz veću efikasnost u korišćenju resursa i šire usvajanje čistih i ekološki ispravnih tehnologija i industrijskih procesa, pri čemu sve zemlje preuzimaju aktivnosti u skladu sa svojim kapacitetima.

9.5 Proširiti naučna istraživanja, unaprediti tehnološke kapacitete industrijskih sektora u svim zemljama, a posebno u zemljama u razvoju, što podrazumeva da se, do kraja 2030, podstiču inovacije i da se broj zaposlenih u oblasti istraživanja i razvoja na milion ljudi znatno poveća, kao i da se poveća javna i privatna potrošnja na istraživanje i razvoj.

9.a Olakšati razvoj održive i prilagodljive infrastrukture u zemljama u razvoju kroz unapređivanje finansijske, tehnološke i tehničke podrške afričkim zemljama, najnerazvijenijim zemljama, zemljama u razvoju koje nemaju izlaz na more i malim ostrvskim državama u razvoju.

9.b Podržati razvoj domaće tehnologije, istraživanja i inovacija u zemljama u razvoju, između ostalog i tako što će se obezbediti pogodno okruženje u pogledu politika za, uz ostalo, industrijsku diversifikaciju i dodavanje vrednosti dobrima.

9.c Značajno povećati pristup informacionim i komunikacionim tehnologijama i uložiti napore da se obezbedi univerzalni i jeftin pristup internetu u najnerazvijenijim zemljama do 2

10. SMANJITI NEJEDNAKOST IZMEĐU I UNUTAR DRŽAVA

POTCILJEVI

10.1 Do kraja 2030. progresivno postići i održati rast dohotka donjih 40 odsto stanovništva po stopi višoj od nacionalnog proseka.

10.2 Do kraja 2030. osnažiti i promovisati socijalnu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, pol, invalidnost, rasu, etničku pripadnost, poreklo, religiju ili ekonomski odnosno neki drugi status.

10.3 Osigurati jednake mogućnosti i smanjiti nejednakosti u ishodima, između ostalog i tako što će se eliminisati diskriminatorski zakoni, politike i prakse i što će se, u tom pogledu, promovisati prikladno zakonodavstvo, politike i aktivnosti.

10.4 Usvojiti politike, posebno fiskalnu politiku i politike u oblasti plata i socijalne zaštite, i progresivno postići veću ravnopravnost.

10.5 Unaprediti propise i nadzor globalnih finansijskih tržišta i institucija te pojačati primenu tih propisa.

10.6 Osigurati da zemlje u razvoju budu bolje predstavljene i da se čuje njihov glas u procesu donošenja odluka u globalnim međunarodnim ekonomskim i finansijskim institucijama kako bi se stvorile delotvornije, kredibilnije, odgovornije i legitimnije institucije.

10.7 Olakšati uređenu, bezbednu, regularnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi, između ostalog i kroz primenu planiranih i dobro vođenih migracionih politika.

10.a Primjenjivati princip specijalnog i diferencijalnog tretmana za zemlje u razvoju, posebno za najnerazvijenije zemlje, u skladu sa sporazumima Svetske trgovinske organizacije.

10.b Podsticati zvaničnu razvojnu pomoć i finansijske tokove, pa i direktnе strane investicije, za države u kojima postoji najveća potreba, a posebno za najnerazvijenije zemlje, afričke zemlje, male ostrvske države u razvoju i zemlje u razvoju koje nemaju izlaz na more, u skladu sa njihovim nacionalnim planovima i programima.

10.c Do kraja 2030. sniziti na manje od 3 odsto transakcione troškove za doznake migranata i eliminisati tokove doznaka sa troškovima višim od 5 odsto.

11. UČINITI GRADOVE I LJUDSKA NASELJA INKLUSIVNIM, BEZBEDNIM, PRILAGODLJIVIM I ODRŽIVIM

POTCILJEVI

11.1 Do kraja 2030. osigurati da svi imaju pristup adekvatnom, bezbednom i jeftinom smeštaju i osnovnim uslugama te unaprediti uslove u nehigijenskim naseljima.

11.2 Do kraja 2030. omogućiti pristup bezbednim, jeftinim, pristupačnim i održivim transportnim sistemima za sve, unapređujući bezbednost na putevima, pre svega proširivanjem obima javnog prevoza, uz obraćanje posebne pažnje na potrebe onih koji se nalaze u ranjivim situacijama, žena, dece, osoba sa invaliditetom i starijih lica.

11.3 Do kraja 2030. u svim zemljama unaprediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitete za participativno, integrisano i održivo planiranje ljudskih naselja i za upravljanje njima.

11.4 Pojačati napore da se zaštiti i obezbedi svetska kulturna i prirodna baština.

11.5 Do kraja 2030. značajno smanjiti broj smrtnih slučajeva i broj ugroženih ljudi te znatno smanjiti ekonomski gubitke do kojih dovode elementarne nepogode, između ostalog i one povezane sa vodom, usmeravajući pažnju na zaštitu siromašnih i onih u ranjivim situacijama.

11.6 Do kraja 2030. smanjiti negativan uticaj gradova na životnu sredinu meren po glavi stanovnika, između ostalog i tako što će se posebna pažnja posvetiti kvalitetu vazduha i upravljanju otpadom na opštinskom i drugim nivoima.

11.7 Do kraja 2030. omogućiti univerzalni pristup bezbednim, inkluzivnim i pristupačnim zelenim i javnim površinama, posebno za žene i decu, starija lica i osobe sa invaliditetom.

11.a Podržati pozitivne ekonomske, socijalne i ekološke veze između urbanih, perifernih urbanih i ruralnih oblasti osnaživanjem nacionalnog i regionalnog planiranja razvoja.

- **11.b** Do kraja 2020. znatno povećati broj gradova i ljudskih naselja koji usvajaju i primenjuju integrisane politike i planove u smislu inkluzije, efikasnosti resursa, ublažavanja klimatskih promena i prilagođavanja klimatskim promenama, otpornosti na elementarne nepogode, odnosno koji razvijaju i implementiraju, u skladu sa predstojećim Hjogo okvirom, sveobuhvatno upravljanje rizicima od elementarnih nepogoda na svim nivoima.

- **11.c** Podržati najnerazvijenije zemlje, između ostalog i kroz finansijsku i tehničku pomoć, u izgradnji održivih i prilagodljivih zgrada za koje se koriste lokalni materijali.

12. OBEZBEDITI ODRŽIVE OBLIKE POTROŠNJE I PROIZVODNJE

POTCILJEVI

12.1 Primeniti 10-godišnji okvir programa za održivu potrošnju i proizvodnju, u kome će učestvovati sve zemlje, a razvijene zemlje će preuzeti rukovodeću ulogu, uzimajući u obzir stepen razvoja i kapacitete zemalja u razvoju.

12.2 Do kraja 2030. postići održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa.

12.3 Do kraja 2030. globalno prepoloviti bacanje hrane po glavi stanovnika na nivou maloprodaje i potrošača te smanjiti gubitke u hrani u proizvodnji i lancima snabdevanja, što obuhvata i gubitke koji nastaju posle žetve.

12.4 Do kraja 2020. postići ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i svim oblicima otpada tokom čitavog njihovog upotrebnog ciklusa, u skladu sa dogovorenim međunarodnim okvirima, i značajno smanjiti njihovo ispuštanje u vazduh, vodu i zemljište kako bi se što više umanjili njihovi negativni uticaji na zdravlje ljudi i životnu sredinu.

12.5 Do kraja 2030. značajno smanjiti generisanje otpada tako što će se sprečavati ili smanjivati njegovo generisanje, odnosno tako što će se otpad prerađivati i ponovo upotrebljavati.

12.6 Podsticati kompanije, posebno velike i međunarodne kompanije, da usvoje održive prakse i da integrišu informacije o održivosti u svoj ciklus izveštavanja.

12.7 Promovisati prakse javnih nabavki koje su održive, u skladu sa nacionalnim politikama i prioritetima.

12.8 Do kraja 2030. osigurati da ljudi svuda imaju relevantne informacije i svest o održivom razvoju i prirodnim stilovima života.

12.a Podržati zemlje u razvoju da jačaju svoje naučne i tehnološke kapacitete kako bi se kretale u pravcu održivijih oblika potrošnje i proizvodnje.

12.b Razvijati i primenjivati alate za praćenje uticaja održivog razvoja na održivi turizam koji stvara radna mesta i promoviše lokalnu kulturu i proizvode.

12.c Svesti na razumnu meru nedelotvorne subvencije za fosilna goriva kojima se podstiče rasipna potrošnja otklanjanjem tržišnih deformacija, u skladu sa nacionalnim okolnostima, između ostalog i kroz restrukturiranje sistema oporezivanja i fazno ukidanje štetnih subvencija tamo gde one postoje kako bi došao do izražaja njihov uticaj na životnu sredinu, uzimajući u obzir u potpunosti specifične potrebe i uslove zemalja u razvoju i svodeći na najmanju meru moguće negativne uticaje na njihov razvoj na način kojim se štite siromašni i pogodjene zajednice.

13. PREDUZETI HITNU AKCIJU U BORBI PROTIV KLIMATSKIH PROMENA I NJENIH POSLEDICA

POTCILJEVI

13.1 Osnaziti prilagodljivost i adaptivni kapacitet na rizike povezane sa klimatskim uslovima i prirodnim katastrofama u svim zemljama.

13.2 Integrисati mere vezane za klimatske promene u nacionalne politike, strategije i planiranje.

13.3 Unaprediti obrazovanje, podizanje nivoa svesti, kao i ljudske i institucionalne kapacitete u vezi sa ublažavanjem i smanjivanjem uticaja klimatskih promena, odnosno sa prilagođavanjem i ranim upozoravanjem na klimatske promene.

13.a Primeniti obavezu koju su razvijene zemlje potpisnice „Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama“ preuzele kako bi zajedno prikupile 100 milijardi dolara godišnje do 2020. iz svih izvora i tako odgovorile na potrebe zemalja u razvoju u kontekstu značajnih aktivnosti na ublažavanju negativnih uticaja klimatskih promena i transparentnosti primene, te u potpunosti operacionalizovati Zeleni klimatski fond kroz njegovu kapitalizaciju, što je pre moguće.

13.b Promovisati mehanizme za podizanje kapaciteta za delotvorno planiranje i upravljanje u vezi sa klimatskim promenama u najnerazvijenijim zemljama, što podrazumeva i fokusiranje na žene i mlade, odnosno na lokalne i marginalizovane zajednice.

14. OČUVATI I ODRŽIVO KORISTITI OKEANE, MORA I MORSKE RESURSE ZA ODRŽIVI RAZVOJ

POTCILJEVI

14.1 Do kraja 2025. sprečiti i značajno smanjiti sve vrste zagađivanja morskih resursa, a posebno onih aktivnosti koje dolaze sa kopna, uključujući morski šut i zagađenje nutrijenata.

14.2 Do kraja 2020. održivo upravljati morskim i obalskim ekosistemima i zaštiti ih kako bi se izbegli značajni negativni uticaji, između ostalog i kroz jačanje njihove prilagodljivosti, i preduzeti aktivnosti za njihovu obnovu kako bi okeani ponovo postali zdravi i produktivni.

14.3 Svesti na najmanju meru uticaje povećanja nivoa kiselosti okeana i baviti se tim problemom, između ostalog i kroz bolju i širu naučnu saradnju na svim nivoima.

14.4 Do kraja 2020. delotvorno regulisati eksplotaciju ribe i okončati prekomerni ribolov, kao i nezakonit, neprijavljen i neregulisan ribolov, odnosno destruktivne ribarske prakse, i primeniti naučno zasnovane planove upravljanja kako bi se obnovile zalihe riba u najkraćem mogućem roku, bar do nivoa na kojima se može proizvesti maksimalni održivi prinos koji je određen njihovim biološkim karakteristikama.

14.5 Do kraja 2020. očuvati najmanje 10 odsto obalskih i morskih oblasti, u skladu sa nacionalnim i međunarodnim zakonima i na osnovu najboljih postojećih naučnih informacija.

14.6 Do kraja 2020. zabraniti određene oblike subvencija za ribarstvo koje dovode do stvaranja prevelikog kapaciteta ribara i prekomernog izlovljavanja ribe, ukinuti subvencije koje doprinose nezakonitom, neprijavljenom i neregulisanom ribolovu i uzdržati se od uvođenja novih sličnih subvencija, uz svest da odgovarajući i delotvorni specijalni i diferencijalni tretmani za zemlje u razvoju i najnerazvijenije zemlje treba da budu integralni deo pregovora Svetske trgovinske organizacije u vezi sa subvencijama za ribarstvo (1).

14.7 Do kraja 2030. uvećati ekonomsku korist za male ostrvske države u razvoju i najnerazvijenije zemlje na osnovu održivog korišćenja morskih resursa, između ostalog i preko održivog upravljanja ribarstvom, vodoprivredom i turizmom.

14.a Povećati naučno znanje, razviti istraživačke kapacitete i prenosići pomorsku tehnologiju, uzimajući u obzir „Kriterijume i smernice Međuvladine okeanografske komisije za prenos pomorske tehnologije“, kako bi se poboljšalo zdravlje okeana i unapredio doprinos morskog biodiverziteta razvoju zemalja u razvoju, posebno malih ostrvskih država u razvoju i najnerazvijenijih zemalja.

14.b Obezbediti pristup morskim resursima i tržištima za male profesionalne ribare.

14.c Osigurati punu primenu međunarodnog prava, onako kako to predviđa „Konvencija Ujedinjenih nacija o pomorskom pravu“ za zemlje potpisnice, između ostalog, gde je to primenjivo, i postojećih regionalnih i međunarodnih planova za očuvanje i održivo korišćenje okeana i njihovih resursa.

15. ODRŽIVO UPRAVLJATI ŠUMAMA, SUZBITI DEZERTIFIKACIJU, ZAUSTAVITI I PREOKRENUTI DEGRADACIJU ZEMLJIŠTA I SPREČITI UNIŠTAVANJE BIODIVERZITETA

POTCILJEVI

15.1 Do kraja 2020. osigurati očuvanje, obnovu i održivo korišćenje kopnenih slatkovodnih ekosistema i njihovog okruženja, posebno šuma, močvarnog zemljišta, planina i isušenog zemljišta, u skladu sa obavezama prema međunarodnim sporazumima.

15.2 Do kraja 2020. promovisati implementaciju održivog upravljanja svim vrstama šuma, zaustaviti krčenje šuma, obnoviti uništene šume i znatno povećati pošumljavanje na globalnom nivou.

15.3 Do kraja 2020. boriti se protiv dezertifikacije, obnavljati degradirano zemljište i tlo, uključujući zemljište pod uticajem dezertifikacije, suša i poplava, i težiti da se u svetu neutralizuje degradacija zemljišta.

15.4 Do kraja 2030. osigurati očuvanje planinskih ekosistema, uključujući njihov biodiverzitet, kako bi se njihovi kapaciteti unapredili tako da pružaju korist koja ima suštinski značaj za održivi razvoj.

15.5 Preduzeti hitne i značajne aktivnosti za smanjivanje degradacije prirodnih staništa, zaustaviti gubitak biodiverziteta i, do kraja 2020. g., zaštititi ugrožene vrste i sprečiti njihovo izumiranje.

15.6 Osigurati pravednu i jednaku raspodelu koristi koja proističe iz korišćenja genetskih resursa i promovisati odgovarajući pristup takvim resursima.

15.7 Preduzeti hitne aktivnosti kako bi se okončali krivolov i trgovina zaštićenim životinjskim i biljnim vrstama i baviti se pitanjima potražnje i ponude nezakonitih proizvoda izrađenih od divljih životinja.

15.8 Do kraja 2020. uvesti mere kako bi se sprečio i značajno umanjio uticaj invanzivnih stranih vrsta na kopnene i vodne ekosisteme te kontrolisati ili iskorenniti prioritetne vrste.

15.9 Do kraja 2020. integrisati vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje, razvojne procese, strategije za smanjenje siromaštva i izveštaje.

15.a Mobilisati i značajno povećati finansijska sredstva iz svih izvora radi očuvanja i održivog korišćenja biodiverziteta i ekosistema.

15.b Mobilisati značajna sredstva iz svih izvora i na svim nivoima kako bi se finansiralo održivo upravljanje šumama i pružili odgovarajući podsticaji zemljama u razvoju za unapređenje takvog upravljanja, uključujući očuvanje i pošumljavanje.

15.c Unaprediti globalnu podršku naporima koji se ulažu u borbu protiv krivojava i trgovine zaštićenim vrstama, uključujući povećanje kapaciteta lokalnih zajednica da traže održive mogućnosti za život.

16. PROMOVISATI MIROLJUBIVA I INKLUSIVNA DRUŠTVA ZA ODRŽIVI RAZVOJ, OBEZBEDITI PRISTUP PRAVDI ZA SVE I IZGRADITI EFIKASNE, POUZDANE I INKLUSIVNE INSTITUCIJE NA SVIM NIVOIMA

POTCILJEVI

16.1 Svuda značajno smanjiti sve oblike nasilja i sa njima povezane stope smrtnih slučajeva.

16.2 Okončati zloupotrebu i eksploataciju dece, trgovinu decom i sve oblike nasilja i torture nad decom.

16.3 Promovisati vladavinu prava na nacionalnom i međunarodnom nivou i svima osigurati jednak pristup pravdi.

16.4 Do kraja 2030. značajno smanjiti nezakonite tokove novca i oružja, poboljšati pronalaženje i vraćanje ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organizovanog kriminala.

16.5 Značajno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim njihovim pojavnim oblicima.

16.6 Razviti delotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima.

16.7 Osigurati odgovorno, inkluzivno, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima.

16.8 Proširiti i povećati učešće zemalja u razvoju u institucijama globalnog upravljanja.

16.9 Do kraja 2030. za sve obezbediti zakonski identitet, uključujući registraciju prilikom rođenja.

16.10 Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim sporazumima.

16.a Osnažiti relevantne nacionalne institucije, između ostalog i preko međunarodne saradnje, za izgradnju kapaciteta na svim nivoima, posebno u zemljama u razvoju, radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala.

16.b Promovisati i sprovoditi nediskriminatorske zakone i politike radi postizanja održivog razvoja.

17. UČVRSTITI GLOBALNO PARTNERSTVO ZA ODRŽIVI RAZVOJ

POTCILJEVI

17.1 Pojačati mobilizaciju domaćih resursa, između ostalog i preko međunarodne podrške za zemlje u razvoju, kako bi se unapredili domaći kapaciteti za prikupljanje poreza i ostalih prihoda.

17.2 Razvijene zemlje treba u potpunosti da primene svoje zvanične obaveze u vezi sa razvojnom pomoći, između ostalog, da daju 0,7 odsto bruto nacionalnog dohotka u programe zvanične razvojne pomoći za zemlje u razvoju, od čega 0,15 do 0,20 odsto treba obezbediti za najnerazvijenije zemlje.

17.3 Mobilisati dodatna finansijska sredstva iz višestrukih izvora za potrebe zemalja u razvoju.

17.4 Pomoći zemljama u razvoju da postignu dugoročnu održivost dugova kroz koordinisane politike usmerene ka očuvanju načina za finansiranje dugova, otpis dugova i restrukturiranje dugova na primeren način i baviti se spoljnim dugovima visoko zaduženih siromašnih zemalja kako bi se umanjile dužničke nevolje.

17.5 Usvojiti i primeniti planove promovisanja investiranja za najnerazvijenije zemlje.

TEHNOLOGIJA

17.6 Unaprediti saradnju Sever–Jug, Jug–Jug i triangularnu regionalnu i međunarodnu saradnju u oblasti nauke, tehnologije i inovacija, kao i pristup ovim oblastima, i unaprediti deljenje znanja prema uzajamno dogovorenim uslovima, između ostalog i kroz unapređenu koordinaciju u okviru postojećih mehanizama, a posebno na nivou Ujedinjenih nacija, kao i kroz globalne mehanizme upravljanja tehnologijama kada je tako dogovoreno.

17.7 Promovisati razvoj, prenos i širenje ekološki ispravnih tehnologija u zemlje u razvoju na pozitivnim osnovama, uključujući koncesionalne i preferencijalne osnove, a prema uzajamnom dogовору.

17.8 Do kraja 2017. u potpunosti operacionalizovati tehnološke banke i mehanizam za izgradnju kapaciteta u najnerazvijenijim zemljama u oblasti nauke, tehnologije i inovacija te unaprediti korišćenje inovativnih tehnologija, a posebno informacione i komunikacione tehnologije.

IZGRADNJA KAPACITETA

17.9 Unaprediti međunarodnu podršku za primenu delotvorne i ciljane izgradnje kapaciteta u zemljama u razvoju kako bi se podržali nacionalni planovi za primenu svih održivih razvojnih ciljeva, između ostalog i kroz saradnju Sever-Jug i Jug-Jug, odnosno kroz triangularnu saradnju.

RAZMENA

17.10 Promovisati univerzalni, zasnovan na pravilima, otvoren, nediskriminatorski i pravičan multilateralni sistem razmene pod okriljem Svetske trgovinske organizacije, između ostalog i preko zaključivanja pregovora u okviru njene „Razvojne agende iz Dohe“.

17.11 Do kraja 2020. značajno povećati nivo izvoza zemalja u razvoju, posebno u cilju udvostručavanja udela najnerazvijenijih zemalja u svetskom izvozu.

17.12 Ostvariti blagovremenu i trajnu primenu tržišnih pristupa bez carina i kvota za sve najnerazvijenije zemlje u skladu sa odlukama Svetske trgovinske organizacije, između ostalog i tako što će se obezbediti da preferencijalna pravila o poreklu koja se primenjuju na uvoz iz najnerazvijenijih zemalja budu transparentna i jednostavna, odnosno da olakšavaju pristup tržištima.

SISTEMSKA PITANJA

Koherentnost institucija i politika

17.13 Unaprediti globalnu makroekonomsku stabilnost, između ostalog i kroz koordinaciju politika, odnosno koherentnost politika.

17.14 Unaprediti koherentnost politika za potrebe održivog razvoja.

17.15 Poštovati oblast i vođstvo politika svake zemlje kako bi se uspostavile i primenjivale politike usmerene ka iskorenjivanju siromaštva i postizanju održivog razvoja.

VIŠESTRANA PARTNERSTVA

17.16 Unaprediti globalno partnerstvo za postizanje održivog razvoja, upotpunjeno višestranim partnerstvima koja mobilišu i dele znanja, stručnost, tehn-

logiju i finansijska sredstva, kako bise pružila podrška za postizanje ciljeva održivog razvoja u svim zemljama, a posebno u zemljama u razvoju.

17.17 Podržati i promovisati delotvorna javna i javno-privatna partnerstva, odnosno partnerstva civilnog društva, gradeći ih na iskustvima i strategijama pronašlaženja resursa za partnerstva.

PODACI, PRAĆENJE I ODGOVORNOST

17.18 Do kraja 2020. unaprediti podršku za izgradnju kapaciteta zemalja u razvoju, uključujući najnerazvijenije zemlje i male ostrvske države u razvoju, kako bi se značajno povećala dostupnost visokokvalitetnih, blagovremenih i pouzdanih podataka razvrstanih po dohotku, polu, starosti, rasu, etničkoj pripadnosti, migratornom statusu, invalidnosti, geografskoj lokaciji i ostalim karakteristikama koje su relevantne u datim nacionalnim kontekstima.

17.19 Do kraja 2030. nadograditi postojeće inicijative kako bi se razvila merila napretka u održivom razvoju, komplementarno merenju bruto domaćeg proizvoda, te podržati stvaranje kapaciteta koji se tiču statističkih podataka u zemljama u razvoju.

KLASIFIKACIJA CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA

Zavisno od prioriteta, tačke ili svrhe sa kojom se vrši podela, ciljevi održivog razvoja se mogu grupisati na različite načine, čak i po bojama duge. Jedan od najčešće korišćenih modela klasifikacije je tematska podela ciljeva održivog razvoja na ekonomsku, ekološku i socijalnu grupu.

U grupu **ekonomskih ciljeva** svrstani su ciljevi - 2, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 17; u grupu **društvenih** - 1, 2, 3, 4, 5, 10, 11, 12, 16, 17; u grupu **ekoloških** - 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 17.

Neophodno je obratiti pažnju na činjenicu da mnogi Ciljevi ne pripadaju samo jednoj grupi. To još jednom pokazuje da su Ciljevi za održivi razvoj međusobno povezani i da njihova realizacija zahteva koordinirani rad svih sfera društva⁴.

Interesantnu i podelu prilagođenu kontekstu Srbije pronalazimo u publikaciji „Održivi razvoj Srbije: kako stojimo“ Centra za visoke ekonomski studije, koji klasifikaciju vrši prema potencijalu i izazovima društveno-ekonomskog razvoja Srbije:

⁴ Otvorena škola održivog razvoja Poljske; [online], <http://www.openshkola.org/blog/kak-vzaimosvyazany-tseli-ustojchivogo-razvitiya/> (pristupljeno 11.02.2020.)

⁵ Održivi razvoj Srbije – kako stojimo; Centar za visoke ekonomski studije, Beograd, 2018.

STUB I

LJUDSKI RAZVOJ
SRBIJE: DIMENZIJE
I IZAZOVI

STUB II

BLAGOSTANJE U
ZELENOJ SRBIJI:
RESURSI I IZAZOVI

STUB III

INSTITUCIONALNI
KAPACITET I
PARTNERSTVO

STUB IV

DRUŠTVENO,
EKONOMSKI I FIZIČKI
ZDRAVE LOKALNE
ZAJEDNICE

¹ Percepcija i svest građana o ciljevima održivog razvoja; Demostat, 2019.
² Brundtland Gro Harlem and all. Our Common Future (1987)

Centar za visoke ekonomski studije na sledeći način obrazlaže svoju klasifikaciju:

STUB I – „*Ljudski razvoj Srbije – dimenzije i izazovi*“ posvećen je dimenzijsama ljudskog razvoja, koji pretežno pokriva pitanja u okviru Ciljeva 1-5 i 10 (siromaštvo, glad, zdravlje, obrazovanje i nejednakost), kao i sveukupan kapacitet generisanja prihoda i, posebno, stvaranja novih radnih mesta (Cilj 8, naglasak na 8.5). Započinjemo pregled usredsređujući se na pitanja vezana za kapacitet generisanja dohotka, jer je to najniže rangirana dimenzija (84. mesto u svetu) indeksa ljudskog razvoja Srbije (prema kome je, sveukupno, Srbija na 66. mestu u svetu).

STUB II – „*Blagostanje u Zelenoj Srbiji: resursi i izazovi*“ odnosi se na resurse i ograničenja Srbije, koji predstavljaju polaznu tačku za podsticanje kvalitetnog privrednog rasta, tj. ostvarivanje Cilja 8. Organizujemo ove resurse i ograničenja, približno, prema logici ekonomskih faktora proizvodnje, rukovodeći se, takođe, činjenicom da privredni rast treba da ta bude takav da ne ispunjava samo norme u sklopu Cilja 8, nego i Cilja 9 (usredstavljanje na infrastrukturu, industrijalizaciju i inovacije), Cilja 7 (energija), delova Cilja 6 (upravljanje vodama), Cilja 12 (održiva proizvodnja i potrošnja) i Cilja 15 (šume i biodiverzitet).

STUB III – „*Institucionalni kapacitet i partnerstvo*“ bavi se ulogom institucija, i posebno njihovim kapacitetom za ostvarivanje Ciljeva održivog razvoja. Kako su vrednosti i aspiracije Srbije u pogledu razvoja njenih institucija čvrsto uokvirene njenim evropskim putem, uopšte uzev, Cilj 16 na nacionalnom nivou bi trebalo da blisko prati rezultate okvira usvojenog u kontekstu pristupanja Evropskoj uniji. U meri u kojoj su ovi ciljevi sami po sebi ciljevi, ocene Evropske unije u izveštajima o napretku su sveobuhvatne. Stoga se usredstujemo na institucionalnu delotvornost i kapacitet sistema za ostvarivanje željenih razvojnih rezultata.

STUB IV – „*Društveno, ekonomski i fizički zdrave lokalne zajednice*“ pokriva pitanja vezana za ostvarivanje ljudskog razvoja na nivou lokalne zajednice. Sustinski, ovde se radi o unakrsnom pristupu kojim se istovremeno obuhvataju pitanja teritorijalne raspodele nadležnosti, upravljanja regionalnim/teritorijalnim razvojem i stepena u kome se osnovne potrebe i otpornost ljudskog razvoja ispunjavaju na lokalnom nivou [delovi Cilja održivog razvoja 6 (čista voda i sanitarni uslovi) i Cilja održivog razvoja 11 (održivi gradovi i zajednice)].

Još jedna zanimljiva podela, ovaj put u obliku svadbene torte, proizvod je Stokholmskog centra za otpornost (Stockholm Resilience Center) . U njoj se kao nužan osnov i uslov *sin qua non* održivog razvijanja na ekonomskom i socijalnom planu uzima biosfera, tj. ciljevi održivog razvoja 6, 13, 14 i 15. Na ovakav način integrisanim ciljevima održivog razvoja, Stokholmski centar želi da pošalje poruku da, bez obzira na mogući obuhvat i domete razvoja koji potpadaju pod ešalon ekonomskog ili socijalnog, ako taj razvoj nije usklađen sa bazom, odnosno ako dosledno ne uzima u obzir principe života svih ekosistema, onda taj razvoj nije održiv, a zapravo je pitanje da li se uopšte i može nazvati razvojem ili samo njegovim privremenim oponašanjem. Da pojednostavimo, ukoliko bismo u budućnosti svi putovali letećim automobilima bilo gde na planeti i to za nekoliko minuta, ukoliko bismo duplirali životni vek i čak svi zarađivali basnoslovne sume novca koje bi nam omogućavale da priuštimo sve što poželimo, ako bi takva realnost u bilo kom aspektu bila na štetu funkcionalne životne sredine (biosfere), onda to ne bi bio održivi razvoj već upravo njegova suprotnost.

⁶ Joakim Rockstrom, Azote Images for Stockholm Resilience Centar; [online], <https://www.stockholmresilience.org/images/18.36c25848153d54bdb33ec9b/1465905797608/sdgs-food-azote.jpg> (pristupljeno 18.02.2020.)

CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA I MILENIJUMSKI CILJEVI

Ciljevi održivog razvoja nadovezuju se na napore za sprovođenje prethodne agende za smanjenje siromaštva, poznate kao Milenijumski ciljevi razvoja. Milenijumsku deklaraciju potpisalo je 2000. godine na sednici Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 189 država članica. Ideja Milenijumskih ciljeva je bila zadati krajnje vrednosti rešavanja problema i razvoja do kojih su zemlje potpisnice nameravale da stignu 2015. godine.

Postojalo je 8 Milenijumskih ciljeva sa 18 potciljeva i 48 indikatora implementacije, zasnovanih na principima održivog razvoja. Ticali su se, između ostalog, borbe protiv siromaštva, gladi, nepismenosti, diskriminacije žena kao i zaštite životne sredine. Pozivali su i na globalnu saradnju u pomoći nerazvijenim zemljama da se izbore protiv siromaštva kroz različite oblike međunarodne donatorske pomoći, otpisa dugova, omogućavanja ravnopravnog pristupa tržištima i tehnologijama i sl.

Osnovna razlika između Milenijumskih i ciljeva održivog razvoja sa Agende 2030 je što su Milenijumski ciljevi bili pažljivo osmišljeni na način da probleme reše „na pola puta“, odnosno da smanje, a ne iskorene pošasti poput apsolutnog siromaštva ili gladi. Ciljevi održivog razvoja su kreirani kako bi „završili posao“, odnosno navedene i mnoge druge izazove koji muče sve a pretežno nerazvijeni svet, doveli na statističku nulu ili iskorenili. Upravo zato kada npr. spomenemo cilj održivog razvoja broj jedan ne mislimo na rad na smanjenju siromaštva već na njegovom apsolutnom iskorenjenju.

Još jedna ključna razlika je što su Milenijumski ciljevi bili zasnovani na paradigmi međunarodne donatorske razvojne pomoći usmerenoj od razvijenih zemalja ka nerazvijenim, dok ciljevi održivog razvoja akcenat stavljuju na same zemlje da realistično procene svoje prioritete i u skladu sa njima naprave organizaciju resursa kako bi upravljali održivim razvojem i postigli blagostanje.

DA LI SE SVI SLAŽU OKO CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA?

Odgovor je NE! Naivno bi bilo očekivati da proces koji je u konsultativnom delu uključio milione ljudi, zatim predsednike i premijere 193 zemlje potpisnice i sada takođe milione koji direktno ili indirektno implementiraju ciljeve održivog razvoja, može da bude apsolutno koncenzusan. Neki ciljevi održivog razvoja nazivaju utopijom, neki modernim socijalizmom, drugi smatraju da ima previše ciljeva i da su međusobno suprotstavljeni, treći se pitaju zašto ne postoji poseban cilj koji bi tretirao specifične izazove sa kojima se suočavaju mlađi. Jedno je sigurno, nikada nijedna razvojna agenda nije udovoljila očekivanjima svih pa tako nije ni Agenda 2030 i ciljevi održivog razvoja.

KAKO SE FINANSIRAJU CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA?

Prema proceni Ujedinjenih nacija, za ostvarivanje ciljeva održivog razvoja na globalnom nivou je neophodno izdvojiti između 3.5 i 4 triliona dolara godišnje do 2030. godine. Ako uzmemo u obzir podatak da je globalni BDP (zbir BDP svih zemalja na svetu) nešto iznad 80 triliona američkih dolara⁷, dolazimo do zaključka kako je neophodno u proseku izdvajati 5% od vrednosti ukupne proizvodnje godišnje kako bi se ciljevi održivog razvoja ostvarili. Ova jednačina nažalost nije nimalo jednostavna kao što na prvi pogled deluje, budući da razvijene zemlje i direktno i indirektno izdvajaju značajno veći procenat kao doprinos ostvarivanju ciljeva dok postoje zemlje u kojima su usled slabog početnog stepena razvoja, postojanja konflikata i ratova, strukturnih društvenih nejednakosti ili neprepoznavanju nacionalnih prioriteta i interesa među ciljevima održivog razvoja, prisutna ekonombska i finansijska ograničenja kao prepreke za ulaganje u ostvarivanje ciljeva održivog razvoja.

Pitanje koje se postavlja pred sve najvažnije aktere je kako ćemo premostiti te izazove? Koja je uloga poslovne zajednice u finansiranju ciljeva održivog razvoja? Kako sami možemo da započnemo akciju koja bi podržala finansiranje ciljeva održivog razvoja u našoj zajednici?

CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA I UPRAVLJANJE RAZVOJEM

Ako razvoj definišemo kao promenu, onda je on oduvek bio istorijska konstanta. Odlučnost za unapređenje društava na ekonomskom, tehnološkom, infrastrukturnom, političkom i mnogim drugim nivoima je oduvek i svugde bila prisutna orientacija. Različite istorijske prilike ali i pronalasci i otkrića, geografski položaj i politička klima usporavali su ili ubrzavali razvijanje zemalja i regiona. Ipak, razvoj se gotovo nikada nije u potpunosti zaustavljao, a u njemu su prednjačile države, koje su na modelu analize i ocene sopstvenih resursa razvoj dugoročno planirale i gradile mehanizme upravljanja razvojem.

⁷ World Bank Databank, 2017

PRINCIPI DOBROG UPRAVLJANJA ODRŽIVIM RAZVOJEM

Iz navedenog primera Republike Nauru nije teško zaključiti neporecivu važnost odgovornog liderstva i adekvatnog i efikasnog upravljanja prirodnim, ali i ekonomskim i socijalnim resursima. Važno je da imamo na umu da će čak i najbogatija društva sa obiljem prirodnih resursa ili sa uzletnim socijalnim potencijalima, ukoliko se njima upravlja na neodgovoran i neodrživ način, pre ili kasnije biti u riziku od sloma.

Pod dobrom upravljanjem podrazumevamo skup pravila postupanja u kojima nadležni akteri ostvaruju transparentan dijalog i formulišu javne interese radi donošenja najoptimalnijih rešenja i odluka. Iako možemo reći da se dobro upravljanje najčešće primenjuje u kontekstu vlada, lokalnih samouprava ili državnih institucija, pogrešili bismo ako bismo izostavili centralnu ulogu dobrog upravljanja u kompanijama, na univerzitetima pa čak i u nevladinim organizacijama.

U ostvarivanju ciljeva održivog razvoja dobro upravljanje igra ključnu ulogu jer aktivnostima zasnovanim na njegoim principima ubrzavamo ostvarivanje ciljeva održivog razvoja, dok odluke i mere koje zasnivamo van principa dobrog upravljanja štete kako održivom razvoju tako i društvu u celosti ali i entitetu koji takve odluke donosi.

Različita stanovišta, teorije i definicije su već dugo prisutne u opisivanju dobrog upravljanja. Međutim, za potrebe osnovnog razumevanja pojma dovoljno je da se upoznamo sa njegovim univerzalnim principima:

- **Odgovornost** – Neophodno je da vladama, lokalnim samoupravama, institucijama i privatnom sektoru bude omogućeno da snose odgovornost i da preuzimaju odgovornost. Ovaj princip zasnovan je na ideji izvesnog ugovornog odnosa između građana i npr. lokalne samouprave ili vlade kojim se tim entitetima poverava odgovornost da u ime građana i isključivo u javnom interesu donose i sprovode odluke.
- **Transparentnost** – Da bi građani pozivali na odgovornost svoje opštine ili vlade, neophodno je da budu upoznati sa njihovim činjenjem ili nečinjenjem odnosno da u društvu funkcionišu adekvatni mehanizmi transparentnosti. Novija politička istorija nas upućuje da postoje države pa čak i lokalne samouprave koje institucionalizuju tajnost, sakrivaju informacije ili im otežavaju pristup. Pojedini entiteti čak idu dotle da sa predumišljajem proizvode tzv. lažne vesti. Važno je prihvatići da mere transparentnosti postoje kako bi se izgradilo poverenje građana i kako bi aktivnosti i odluke koje se donose građanima bile razumljive.
- **Učešće** – Pod učešćem ne podrazumevamo samo formalno pravo učešća u izborima već omogućavanje da građani i sve zanteresovane strane poput medija, neformalnih grupa ili organizacija civilnog društva imaju udeo u procesima donošenja odluka na svim nivoima. Dobro upravljanje neizostavno podrazumeva raznovrsnost instrumenata za učešće što više strana pa čak i onda kada one od početka nisu u međusobnoj saglasnosti. Za ostvarivanja ciljeva održivog razvoja puno i smisleno učešće građana je centralni preduslov.

• **Nediskriminacija** – Ovaj princip podrazumeva da se svi članovi zajednice osećaju uključenima i osnaženima kako bi se sprečilo da bilo ko bude u nepovolnjem položaju na osnovu određenih ličnih karakteristika. Princip nediskriminacije, dakle, nastao je kao „odgovor na istorijsko iskustvo isključivanja, omalovažavanja i stigmatizacije ljudi isključivo na osnovu toga što pripadaju određenoj društvenoj grupi⁸“.

• **Efikasnost** – Ako pretpostavimo entitet koji redovno ispunjava sve do sada navedene principe: da je odgovoran prema građanima i pruža im sve neophodne informacije za razumevanje procesa, uključuje ih u dijalog za donošenje odluka i nikoga ne stavlja u nepovoljan položaj, prirodno se nameće potreba za dimenzijom efikasnosti odnosno upotrebo resursa na način maksimizacije njihove delotvornosti.

Kao dodatni princip uvešćemo i jasno opredeljenje vlada/lokalnih samouprava za održivi razvoj. Ovo načelo ima centralnu ulogu jer svedoči o namerama, pažnji i resursima koje je država ili opština spremna da uloži kako bi se ostvarili ciljevi održivog razvoja. Princip opredeljenja možemo da pratimo na više načina i da kroz analizu izvedemo zaključak da li je naša država ili zemlja iskreno i pozitivno opredeljena za održivi razvoj. Sagledavanje zakonodavnih, strateških i planskih dokumenata sa aspekta održivog razvoja, analiza efekata sprovedenih mera, prisustvo u javnom diskursu, prisustvo teme u obrazovnom sistemu, biografije kadrova kojima su poverene pozicije od uticaja na održivi razvoj, merenja nivoa informisanosti u opštoj populaciji i sl. nam mogu približiti da li je jedno društvo posvećeno održivom razvoju u potpunosti ili samo deklarativno.

Države koje nisu izgradile kapacitete za upravljanje razvojem na održiv način, bez obzira na bogatstvo prirodnih resursa, nakon njihove potrošnje su se suočile sa brojnim problemima. Jedna od takvih zemalja je Republika Nauru, mala ostrvska država u regionu Mikronezije u Okeaniji, smeštena uz samu ivicu ekvatora. Između sedamdesetih i devedesetih godina prošlog veka Nauru je bila druga najbogatija zemlja sveta po glavi stanovnika. Nezamislivo visok standard života Nauru je dugovao bogatim rezervama fosfata nastalog od ptičjeg izmeta, guana. Ekstenzivna i neodrživa eksploracija i izvoz rezervi u kombinaciji sa lošom organizacijom i visokim stepenom korupcije, doveli su devedesetih godina Nauru do statusa jedne od najsiromašnijih i prirodno devastiranih zemalja Pacifika.

By TU9S - Own workThis W3C-unspecified vector image was created from the file "Polynesian triangle.svg". It is based on the file "Polynesian triangle.svg" by Gringer, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1922548>.

⁸ Müller/Schefer, op. cit., str. 684.

CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA I SRBIJA

Ranije smo spomenuli da ciljevi održivog razvoja predstavljaju integralni deo Agende 2030, usvojene na sednici Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 2015. godine, sa oročenim rokom trajanja do 2030. godine. Ciljevi održivog razvoja nisu ništa drugo do sistem koji nam pomaže da oblikujemo kako budućnost u Srbiji treba da izgleda posle 2030. godine. Kakvu zemlju želimo? Za koga? Sa kim pričamo o tome kako bi ta zemlja trebalo da izgleda? Sa kim preduzimamo akciju na izgradnji takvog društva?

Svrha Ciljeva održivog razvoja predstavlja usmeravanje i koordinisanje nacionalnih javnih politika ka zajedničkoj viziji za čovečanstvo. Iako Ciljevi održivog razvoja nisu zakonski obavezujući, vlade 193 zemlje članice UN uključujući i Srbiju su preuzele moralnu obavezu da ih sprovedu najbolje što mogu u skladu sa svojim kapacitetima i nacionalnim prioritetima⁹.

To praktično znači da je neophodna tzv. "nacionalizacija" ciljeva odnosno jasno određivanje prioriteta među 17 ciljeva i 169 potciljeva u skladu sa potrebama i projekcijama svake zemlje. Ovaj nimalo jednostavan poduhvat podrazumeva da države u analitičko-participativnim procesima i društvenom koncenzusu postignu razumevanje kako izgleda željena budućnost u koju žele da stignu i da aktivno uključe građane u proces dostizanja budućnosti takvog društva. Ovi procesi podrazumevaju izmene velikog broja strateških i normativnih dokumenata zemalja i njihovu harmonizaciju sa principima ali i sa ciljevima i potciljevima održivog razvoja. Pored usaglašavanja propisa, da bi se postigao najviši stepen izvesnosti ostvarenja ciljeva održivog razvoja, od krucijalne važnosti je da se razgrađuje kultura političkog elitizma i u centar razvojnih procesa stavi čovek i njegove potrebe, mišljenje i doprinos.

U Srbiji je 2015. godine odlukom Vlade formirana Međuresorna radna grupa za sprovođenje Agende Ujedinjenih nacija o održivom razvoju do 2030. godine sa zadatkom da koordinira sprovođenjem Agende 2030 u Srbiji, da predloži proces usvajanja nacionalne strategije održivog razvoja i da sačini osnove za statističko praćenje ciljeva i potciljeva održivog razvoja. Odlukom Vlade, u sastav Međuresorne radne grupe ušli su isključivo predstavnici različitih ministarstava i republičkih agencija. Ovo telo nema nijednog člana iz reda organizacija civilnog društva, građana ili mladih.

Pored nacionalizacije ciljeva postoji i tzv. "lokalizacija" ciljeva, odnosno utvrđivanje prioriteta održivog razvoja na nivou lokalne zajednice koja ima ključnu ulogu u osmišljavanju i sprovođenju aktivnosti i politika koje rešavaju specifične probleme te lokalne zajednice i doprinose njenom održivom razvoju.

U publikaciji "Održivi razvoj Srbije – kako stojimo", Centra za visoke ekonomski studije (CEVES) iz Beograda, opisuje se kako se pod nadležnošću jedinica lokalne samouprave u celiosti nalaze kultura, rekreacija, predškolsko obrazovanje, komunalne usluge, lokalni putevi

i stanovanje – i one su pokriveni različitim ciljevima održivog razvoja. Radi obavljanja poslova u svojoj nadležnosti, jedinice lokalne samouprave osnivaju lokalna javna preduzeća, poput komunalnih preduzeća za vodosnabdevanje i otpadne vode, odlaganje čvrstog otpada ili daljinsko grejanje, kao i ustanove u različitim oblastima (obrazovanje, kultura, sport, socijalna politika itd.). U mnogim preostalim oblastima – poput socijalne zaštite, obrazovanja, zdravstva i zaštite životne sredine – republika (i autonomne pokrajine) mogu delegirati odgovornosti i to i čine. Do danas, međutim, politike u ovim oblastima uglavnom donosi republika, koja je sadržala konačnu nadležnost nad odlučivanjem i nad većinom finansijskih sredstava. Jedinice lokalne samouprave uglavnom su izvršioci¹⁰.

Navedena analiza Centra za visoke ekonomski studije ukazuje na postojanje strukturnog problema u organizaciji nivoa nadležnosti u Srbiji koji predstavlja prepreku da lokalne samouprave, upravo tamo gde bi doprinos građana a samim tim i mladih bio najznačajniji i najosetniji, samostalno određuju prioritete u okviru održivog razvoja.

⁹ Parliaments and the Sustainable Development Goals; United Nations, 2017.

¹⁰ Održivi razvoj Srbije – kako stojimo; Centar za visoke ekonomski studije, Beograd, 2018

„Glavni problem -jedan od glavnih problema, jer ima ih nekoliko -dakle, jedan od mnogih glavnih problema u vezi sa rukovođenjem je ko će to da radi; ili, tačnije, ko će da navede ljudе da ga puste da to radi umesto njih. Da rezimiramo: poznata je činjenica da su oni koji žele da vladaju ipso facto najnepogodniji da to rade. Da rezimiramo rezime: ko god je sposoban da dovede sebe na mesto predsednika ne sme nipošto da dobije to mesto. Da rezimiramo rezime rezimea: problem je u ljudima.“

Daglas Adams – Autostoperski vodič kroz galaksiju

DOBROVOLJNI IZVEŠTAJ O NAPRETKU

Dobrovoljni izveštaj o napretku u sprovođenju Agende 2030 je noviji mehanizam Ujedinjenih nacija kojim države javno izveštavaju o uspesima i izazovima u implementaciji ciljeva održivog razvoja. Praksa izveštavanja pre usvajanja Agende 2030 nije bila fokusirana na države kao izveštače već je to činio Generalni sekretar na osnovu prikupljenih analiza. Inovacija pripreme i predstavljanja izveštaja podrazumeva da svaka država na dobrovoljan, transparentan i participativan način sačinjava pregled svojih aktivnosti i iskustava koje potom prezentuje na Visokom političkom forumu (HLPF) Ujedinjenih nacija uz prisustvo drugih država i eksperata.

Na ovakav način omogućava se razmena iskustava između država i praćenje trenodova i različitih pristupa u oblasti implementacije Agende 2030, ali se doprinosi i građenju odgovornosti država prema svojim građanima budući da je poželjno da se izveštaji oslanjaju na njihovu participaciju i na konkretnе primere. Na sednicama Visokog političkog foruma pravo prisustva imaju i akreditovane nevladine organizacije te je u toku samog procesa izveštavanja moguća interaktivna diskusija i vrednovanje kvaliteta i podataka iz izveštaja.

Srbija je 2019. godine bila jedna od četrdeset dve države koje su prezentovale svoj dobrovoljni nacionalni izveštaj. Pri izradi izveštaja država je kao polaznu osnovu opredelila ocenu stepena usaglašenosti zakonodavnog i strateškog okvira sa ciljevima održivog razvoja, vrednovanje primenjenih politika i obima sredstava za sprovođenje mera. Metodološki, podaci od različitih vladinih aktera i nacionalnih nosilaca nezavisnog nadzora Vladinog rada pribavljeni su putem izveštajnog upitnika sa otvorenim pitanjima i orijentacionog intervjuja.

Specifičnost izveštaja ogleda se i u tome što je izveštaj u jednoj meri zasnovan na konsultativnom procesu sa mladima u Srbiji koji je sproveo UNICEF između marta i aprila 2019. godine. Konsultacije su uključile učešće i dijalog mladih sa nosiocima različitih državnih funkcija, fokus grupe i iznošenje gledišta o ciljevima održivog razvoja u posebno organizованoj onlajn anketi. Anketa je sprovedena posredstvom digitalne platforme UNICEF-a "U-report" i obuhvatila je 550 mladih muškog i 1.587 ženskog pola.

Doprinos izveštaju dao je i civilni sektor na poziv Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom. Nažalost, uključilo se svega 20 organizacija, civilnog društva odnosno 0.06% od ukupnog broja registrovanih udruženja kod APR. Ovaj podatak može da se tumači kao nezainteresovanost civilnog sektora za učešće u implementaciji Agende 2030 u Srbiji, ali i kao nedostatak podsticajnog okvira kojim bi se nevladin sektor podstakao na podizanje stepena fokusa kada su u pitanju ciljevi održivog razvoja.

ZAŠTO SU CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA RELEVANTNI ZA MLADE?

Mladi između 15 i 30 godina u Srbiji čine **17% stanovništva**

Između **51 i 67%** mlađih planira da napusti Srbiju

65% mlađih ne zarađuje a,

25% ima manju zaradu od prosečne

66% mlađih u Srbiji i dalje živi sa roditeljima

Svega 40% glasa na izborima

Ciljevi održivog razvoja su relevantni za mlade ponajviše jer se tiču samih mlađih i jer postizanje ciljeva ali i način i kvalitet na koji će se oni ostvarivati umnogome utiču na kvalitet života mlađih. Ciljevi održivog razvoja su dugoročna agenda i tiču se dugoročnih problema razvoja koji će najviše imati efekta na mlade i buduće generacije. Strategija sprovođenja ciljeva, jednom kada bude doneta u Srbiji, iziskivaće visok stepen uključenosti mlađih ne samo u ulogama korisnika i posmatrača već aktivnih agenata promena koje ih se tiču ili koje će ih se ticati u budućnosti.

Mnogi problemi sa kojima se mladi suočavaju, od lošeg položaja na tržištu rada i dugoročne stambene nesamostalnosti do nepristupačnosti kvalitetnog obrazovanja ili nemogućnosti da se institucionalno zaštite, zapravo su obuhvaćeni rešenjima u okviru ciljeva održivog razvoja.

Ukoliko bi Srbija kao najveći duguročni razvojni izazov postavila pitanje odlaska mlađih i posledičnu depopulaciju, blagovremenom i autentičnom implementacijom ciljeva održivog razvoja u punom obimu bi se rešio najveći broj uzroka zbog kojih mlađi napuštaju zemlju.

Društvo u Srbiji, donosioci odluka i kreatori politika sve češće u javnosti skreću pažnju da mlađi moraju biti uključeni u procese donošenja odluka kako bi razvili ključne veštine koje će podržati njihov budući razvoj, obrazovanje i učešće u društvu. Od vitalnog je značaja da se mlađi ljudi koji žive u Srbiji podrže i osnaži njihova uloga kao aktivnih građana. Upravo takav efekat se postiže uključivanjem mlađih u sprovođenje ciljeva održivog razvoja ali se postiže i u obrnutom smeru: samim ostvarivanjem ciljeva održivog razvoja doprinosi se blagostanju mlađih.

Ciljevi održivog razvoja pružaju mlađim ljudima jedinstvenu priliku za učenje i preuzimanje koraka o pitanjima u svom okruženju, zemlji i svetu. Neophodno je stvaranje podsticajnog okruženja za mlade kako bi se motivisali da preuzimaju sopstvene aktivnosti koje doprinose održivom razvoju u skladu sa potciljem 4.7.

ŠTA MOŽEŠ TI DA URADIŠ?

UPOZNAJ SVE CILJEVE ODRŽIVOG RAZVOJA! Pronađi resurse na internetu gde možeš detaljnije da proučiš šta je prethodilo ciljevima održivog razvoja, kako su oni koncipirani i koji su najnoviji trendovi u njihovoj implementaciji! Postoje i univerzitetski kursevi na besplatnim platformama poput Coursera.org gde možeš da pohađaš predavanja iz ciljeva održivog razvoja! Igraj se sa njima, pokušaj da ih složiš po bojama duge!

ISPROVOCIRAJ OKRUŽENJE! Pitaj babu koliko je ciljevi podsećaju na socijalizam, izazovi tatu koliko veruje u dostojanstven posao, pročitaj mami potciljeve o rodnoj ravnopravnosti i traži da ti kaže šta misli, iskoristi ciljeve da se zaštitiš kada se nađeš u zgodnoj prilici!

PRONAĐI PARTNERE! Gotovo da nema mesta u Srbiji u kom ne postoji omladinsko udruženje ili kancelarija za mlade. Priđi im, pitaj ih da li isprovode neke aktivnosti u oblasti održivog razvoja i zašto još uvek ne? Osnuj sa svojom ekipom novo udruženje, otisni se na put koji će ti garantovano doneti mnogo dobrih iskustava i prilika!

CIMAJ MEDIJE! Mediji vole mlade aktiviste. Veruj mi na reč! Osmisli inicijativu, pronađi druge mlade ljudе koji će da ti pomognu da je izbrusiš i lansiraj je kao Apolo! A onda... pozovi medije. Referiš ih na ciljeve održivog razvoja, pokaži im da si deo nečeg mnogo većeg. Odjednom, gde god da si, svi će drugačije da te posmatraju!

PROVETRI LOKALNU SAMOUPRAVU! Ne.. nisam mislio da je bukvalno provetriš! Posmatraj to ovako: tamo negde.. u nekoj prašnjavoj kancelariji sedi osoba... zapravo više osoba, koje nemaju šta da rade. Ok, shvatam, takvima baš treba neko da im uništi lep dan. Idemo ponovo: tamo negde... u nekoj prašnjavoj kancelariji sedi osoba... zapravo više osoba... koje rade na sprovođenju ciljeva održivog razvoja a da to ni ne znaju... a kojima bi neko sa znanjem, resursima na koje može da ih uputi i mladalačkim entuzijazmom mogao mnogo da pomogne. Vuala!

I ti si time dao svoj doprinos.

Ostao je još samo jedan sitan detalj, da i drugi urade isto. I bićemo jedan korak bliže ka ostvarenju ciljeva!

Literatura i izvori

Percepcija i svest građana o ciljevima održivog razvoja; Demostat, 2019.

Brundtland Gro Harlem and all. *Our Common Future* (1987)

Boban Stojanović; *Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Srbiji*; Krovna organizacija mladih Srbije, Beograd, 2019.

Održivi razvoj Srbije – kako stojimo; Centar za visoke ekonomski studije, Beograd, 2018.

Parliaments and the Sustainable Development Goals; United Nations, 2017.

Prvi dobrovoljni nacionalni izveštaj Republike Srbije o sprovođenju ciljeva održivog razvoja, 2019, dostupan na <http://www.civilnodrustvo.gov.rs/upload/DNI,%20srp.pdf>

Otvorena škola održivog razvoja Poljske; dostupno na: <http://www.openshcola.org/blog/kak-vzaimosvyazany-tseli-ustojchivogo-razvitiya/>

Mladi i milenijski ciljevi razvoja, Mreža mladih Hrvatske, Zagreb, 2005.

Organisation for Economic Co-operation and Development (2007). *Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Fact-book 2007*. Paris: OECD Press.

UNESCO (2015). Report of the Inter-Agency and Expert Group on Sustainable Development Goal Indicators (E/CN.3/2016/2/Rev.1), Annex IV

Doba održivog razvoja; Džefri D. Saks, Centar za međunarodnu saradnju i održivi razvoj – CIRSD, Beograd, 2014.

Biografija autora

Samedin Rovčanin rođen je 14.06.1990. godine u Priješpolju. Diplomirao je engleski jezik, književnost i kulturu na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu.

Osnivač je omladinske organizacije „Mladi i Talentovani-MIT“ koja se od 2012. godine kroz razvoj programa, projekata i servisa bavi podsticanjem lokalnog aktivizma mladih i razvojem njihovih kreativnih potencijala.

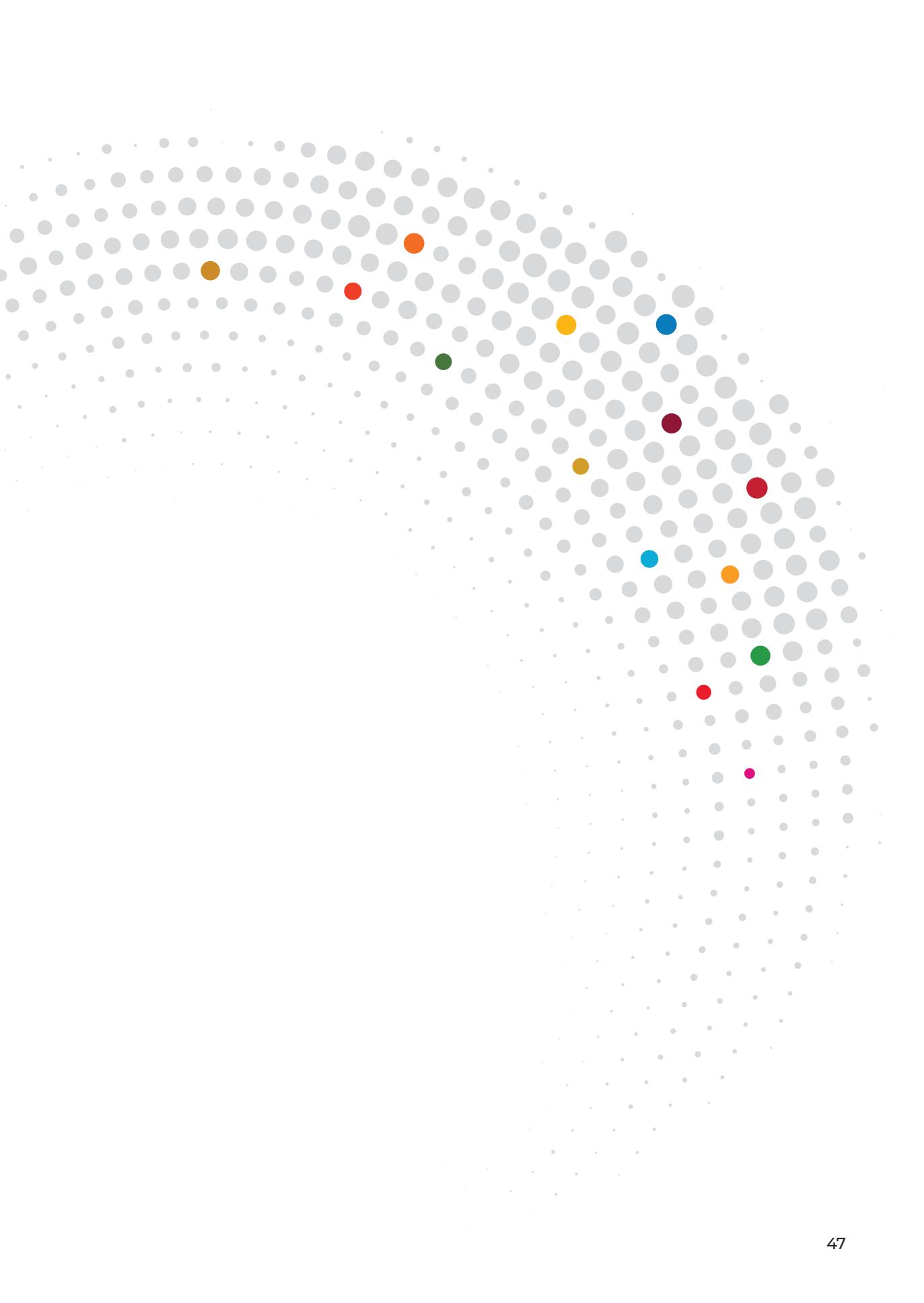
Na javnom konkursu 2017. godine izabran je za prvog omladinskog delegata Republike Srbije u Ujedinjenim nacijama na mandat od godinu dana. U tom periodu zastupao je stavove mladih Srbije pred različitim forumima i telima Ujedinjenih nacija.

Godine 2018. je izabran za potpredsednika a nešto kasnije preuzima ulogu v.d. predsednika Upravnog odbora Krovne organizacije mladih Srbije (KOMS), najvišeg nezavisnog predstavničkog tela mladih u Republici Srbiji.

Učestvovao je u izradi i evaluaciji nekoliko lokalnih i strateških dokumenata za mlade.

Po pozivu je u zemlji i inostranstvu više puta bio predavač na različitim događajima koji su se bavili temama iz okvira Agende 2030 Ujedinjenih nacija.

Veruje u ciljeve održivog razvoja, socijalne inovacije i u ljubav.

KROVNA
ORGANIZACIJA
MLADIH SRBIJE